

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради
УДУ імені Михайла Драгоманова
"29" *листопада* 20*24* р.

Протокол № *7*

Проректор з навчально-
методичної роботи
проф. Вервицуб Р.М.

ПРОГРАМА

**ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПОЧАТКОВА ОСВІТА**

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Київ – 2024

Розробники програми: доктор педагогічних наук, професор Матвієнко О.В., доктор психологічних наук, професор Митник О.Я., кандидат педагогічних наук, професор Васиутіна Т.М., кандидат біологічних наук, професор Телецька Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент Бернадська О.В., кандидат філологічних наук, доцент Волошина В.В., кандидат педагогічних наук, доцент Григоренко В.С., кандидат педагогічних наук, доцент Губарева Д.В., кандидат психологічних наук, доцент Дубініна К.В., кандидат педагогічних наук, доцент Кондратюк О.М., кандидат педагогічних наук, доцент Лозенко А.П., кандидат педагогічних наук, доцент Лук'янченко О.М., кандидат педагогічних наук, доцент Себало Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент Чабайовська М.І., кандидат педагогічних наук, доцент Чайченко В.Ф., кандидат педагогічних наук, доцент Тесленко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент Янковська І.М.

За загальною редакцією: декана Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидата педагогічних наук, професора **Олефіренка Т.О.**; завідувачки кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки, доктора педагогічних наук, професора **Матвієнко О.В.**

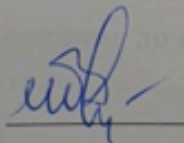
Рецензенти:

Мартиненко С.М., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Київського міжнародного університету.

Митник О.Я., доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Обговорено та рекомендовано до впровадження на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «27» лютого 20 24 року, протокол № 6

Голова НМР

Р.М.Вернидуб

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
РОЗДІЛ 1. Зміст підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта»	
Педагогіка	14
Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі	17
Методика викладання математичної освітньої галузі.....	35
Методика викладання природничої освітньої галузі.....	36
Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі	38
Основи і методика викладання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі	39
Основи і методика викладання фізкультурної освітньої галузі	41
Методика викладання інформатичної освітньої галузі	42
Методика викладання мистецької освітньої галузі	44
Методика викладання технологічної освітньої галузі.....	46
Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	47
РОЗДІЛ 2. Зміст підсумкової атестації здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» за вибіркоким блоком поглибленого вивчення дисциплін	
«Практична психологія»	48
«Іноземна мова»	49
«Дошкільна освіта».....	50
РОЗДІЛ 3. Критерії оцінювання	
Комплексний кваліфікаційний іспит.....	52
Захист бакалаврської роботи	54
РОЗДІЛ 4.Орієнтовні питання до комплексного кваліфікаційного іспиту.....	
	55
СПИСОК ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ	57

Пояснювальна записка

Побудова національної системи освіти в Україні в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» та впровадження Державного стандарту початкової освіти передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх учителів як компетентних фахівців. Відповідно основним критерієм роботи закладу вищої освіти є рівень підготовленості випускників, ефективно поєднання їхніх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, сформованість професійних компетентностей.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальності «Початкова освіта» розроблена відповідно до нормативних вимог підготовки фахівців, викладених у законодавчих та нормативних документах про вищу освіту. Її зміст орієнтує студентів не тільки на творче відтворення засвоєних педагогічних знань, а й на демонстрацію фахових умінь відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів. Пропонована програма має на меті, поряд із визначенням рівня оволодіння студентами знаннями про загально-педагогічні та методичні засади організації освітнього процесу у початковій школі, виявити у них здатність до педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

Професійна підготовка бакалаврів зі спеціальності «Початкова освіта» передбачає опанування навчальних дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, циклу фундаментальної, природничо-наукової підготовки, циклу професійної і практичної підготовки та дисциплін самостійного вибору ЗВО з метою поглибленої фахової підготовки.

До програми комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальності 013 «Початкова освіта» включено зміст навчальних дисциплін «Педагогіка», «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі», «Методика викладання математичної освітньої галузі», «Методика викладання природничої освітньої галузі», «Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі», «Основи і методика викладання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі», «Основи і методика викладання фізкультурної освітньої галузі», «Методика викладання інформатичної освітньої галузі», «Методика викладання мистецької освітньої галузі», «Методика викладання технологічної освітньої галузі», Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»¹, а також зміст дисциплін вибіркового блоку поглибленого вивчення.

Випробування, що здійснюється за пропонованою програмою, має на меті перевірити рівень фундаментальної підготовки майбутнього фахівця першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що відповідає освітньо-професійній програмі Початкова освіта. Питання, включені до програми державного іспиту, мають міжпредметний характер, який повинні виявити студенти у своїх відповідях. У цьому зв'язку, відповіді студентів повинні бути теоретично

---

¹ Назви дисциплін подано за навчальним планом підготовки бакалаврів, що випускаються у 2023-2024 н.р.

обґрунтованими та професійно зорієнтованими, мають базуватися на педагогічному, психологічному та методичному матеріалі. Студенти мають продемонструвати знання основ педагогіки, методик викладання освітніх галузей, дисциплін вибіркового блоку поглибленого вивчення.

Відповідно до всіх навчальних курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, зміст яких виноситься на іспит, кваліфікаційний екзамен повинен виявити компетентності освітньо-професійної програми Початкова освіта :

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	<p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії. (Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти - СВО) https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf).</p> <p>Здатність студента самостійно і комплексно здійснювати трудові функції вчителя початкових класів, розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі початкової освіти із застосуванням сучасних досягнень педагогіки та інших наук з розумінням відповідальності за свої дії.</p>
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. (СВО)</p> <p>ЗК-1. Здатність студента активно, відповідально та ефективно реалізовувати свої права і обов'язки як громадянина України для забезпечення сталого розвитку демократичного суспільства, усвідомлюючи його громадянську цінність з верховенством права та дотриманням прав і свобод людини.</p> <p>ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.(СВО)</p> <p>ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку педагогіки загалом та початкової освіти зокрема та</p>

	<p>предметної галузі її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для ресурсного відновлення у професії, активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. (СВО)</p> <p>ЗК-3. Здатність забезпечувати якісне виконання роботи вчителя початкових класів, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати індивідуальні професійні потреби.</p> <p>ЗК-4. Здатність працювати в команді. (СВО)</p> <p>ЗК-4. Здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу початкової школи, працювати в команді з педагогічним колективом закладу освіти на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії), залученими фахівцями, асистентами вчителя.</p> <p>ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. (СВО)</p> <p>ЗК-5. Здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми на основі етичних міркувань (мотивів) завдяки відповідальному і свідомому плануванню та складанню прогнозів з передбаченням наслідків своїх дій.</p> <p>ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. (СВО)</p> <p>ЗК-6. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, оброблення, критичний аналіз і оцінку інформації, оперувати нею у професійній діяльності.</p> <p>ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. (СВО)</p> <p>ЗК-7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня у процесі постановки і вирішення виробничих завдань, діяти соціально відповідально і свідомо під час виконання трудових функцій вчителя початкової школи.</p> <p>ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). (СВО)</p> <p>ЗК-8. Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття й емоції, потреби, керувати власними емоційними станами та діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p>
Спеціальні (фахові)	СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово. (СВО)

<p>компетенності :</p>	<p>СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами (як усно, так і письмово) розв'язуючи широке коло завдань у галузі початкової освіти через розуміння їх психолого-педагогічних та методичних засад; забезпечити ефективний перебіг освітнього процесу у ЗЗСО опираючись на глибокі знання і розуміння змісту та принципів дидактики у поєднанні зі знаннями з дисциплін з циклів гуманітарної та соціально-економічної, фундаментальної та природничо-наукової, професійної та практичної підготовки.</p> <p>СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності. (СВО)</p> <p>СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, вивчати, аналізувати та застосовувати під час планування освітнього процесу професійну інформацію, яка представлена в літературі, на електронних носіях, на Web-сервісах, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології та оперувати ними в професійній діяльності.</p> <p>СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної. (СВО)</p> <p>СК-3. Здатність інтегрувати та реалізувати предметні знання як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) у процесі виконання виробничих функцій.</p> <p>СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організувати їхню пізнавальну діяльність. (СВО)</p> <p>СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу; планувати та організувати взаємодію з батьками молодших школярів засобами різних методів, форм співпраці та надавати їм консультативну допомогу щодо сімейного виховання</p>
-------------------------------	--

дитини; формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти. (СВО)

СК-5. Здатність дотримуватись вимог нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі; проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій. (СВО)

СК-6. Здатність організувати освітній процес в початковій школі, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій як цілісну систему формування особистості дитини молодшого шкільного віку у взаємозв'язку всіх його компонентів (мети і завдань, чинників впливу, закономірностей і принципів, методів, прийомів, засобів, форм навчання і виховання, діагностики й корекції результатів).

СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної. (СВО)

СК-7. Здатність здобувача вищої освіти використовувати теоретичні знання та практичні уміння з циклів загальної, професійної, науково-предметної та практичної підготовки для моделювання змісту навчання відповідно до очікуваних результатів добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування в учнів ключових і предметних компетентностей у процесі вивчення освітніх галузей початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної).

СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. (СВО)

СК-8. Здатність здобувача вищої освіти збирати, інтерпретувати, застосовувати дані та проводити наукові педагогічні дослідження у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності, формулювати конструктивні ідеї щодо розв'язання проблеми дослідження, описувати, аналізувати та критично оцінювати одержані експериментальні дані для формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу. (СВО)

СК-9. Здатність здобувача вищої освіти до різних видів оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з освітніх галузей початкової школи на засадах компетентнісного підходу.

СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами. (СВО)

СК-10. Здатність впроваджувати в професійно педагогічній діяльності сучасні програми з урахуванням індивідуальних, гендерних, вікових особливостей здобувачів початкової освіти; різних категорій дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.

СК-11. Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства. (СВО)

СК-11. Здатність здобувача вищої освіти здійснювати профілактичну роботу з учнями щодо безпеки життєдіяльності, санітарії, гігієни та щодо збереження здорового і безпечного життя з метою протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства.

СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи. (СВО)

СК-12. Здатність здобувача вищої освіти на засадах партнерської взаємодії чітко доносити інформацію, ідеї учасникам освітнього процесу, фахівцям і не фахівцям початкової освіти; формулювати проблеми, що

виникатимуть у процесі виробничої діяльності, пропонувати шляхи їх вирішення з опорою на існуючий та власний педагогічний досвід.

Під час комплексного кваліфікаційного екзамену здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинні проявити програмні результати навчання ОПП Початкова освіта :

ПР-01 Організувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. (Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти - СВО)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>).

ПР-01 Організувати різні форми спілкування (монологічні, діалогічні та полілогічні) з усіма учасниками освітнього процесу в початковій школі, представниками громади, враховуючи повагу до прав людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-02 Управляти складною професійною діяльністю та проектами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах. (СВО)

ПР-02 Управляти професійною діяльністю та проектами в умовах початкової школи, здійснювати спостереження та інтерпретацію соціальних явищ; аналізувати їх зв'язок з різними напрямками фахової діяльності; критично оцінювати та аналізувати інформацію, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах в царині своєї професії.

ПР-03 Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі. (СВО)

ПР-03 Використовувати відповідні інтернет-ресурси, програмне забезпечення для організації ефективного освітнього процесу у початковій школі та самоосвіті; критично оцінюючи достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання технологій у власній професійній діяльності.

ПР-04 Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів. (СВО)

ПР-04 Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах; використовувати відповідну термінологію та способи вираження думки (ідей) з проблем початкової освіти в усній та письмовій формах рідною та іноземною мовами; застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.

ПР-05 Організувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів. (СВО)

ПР-05 Проектувати власну професійну діяльність, приймати самостійні рішення щодо використання цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, критично оцінювати одержані результати використання різних сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, розвивати в молодших школярів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.

ПР-06 Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми. (СВО)

ПР-06 Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання для формування в учнів ключових і предметних компетентностей згідно із змістом освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної).

ПР-07 Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання. (СВО)

ПР-07 Здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання. Планувати динаміки розгортання змісту освітніх галузей та професійний саморозвиток вчителя.

ПР-08 Організувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування. (СВО)

ПР-08 Організувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, дотримуючись вимог нормативно-правових документів. Враховуючи значення зовнішнього захисту життя і здоров'я дітей молодшого шкільного віку, вміти створювати і підтримувати необхідний рівень безпеки людини та довкілля; формувати в учнів навички безпечної поведінки та бережливого природокористування; використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

ПР-09 Планувати та організувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи. (СВО)

ПР-09 Планувати та організувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття / заходи, реалізуючи завдання, принципи та

шляхи національного виховання підростаючого покоління у системі початкової школи; використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової освіти;

застосовувати сучасні педагогічні технології у навчанні та вихованні молодших школярів, роботі з батьками учнів; демонструвати знання сутності освітнього процесу, аналізувати його мету і завдання, чинники, закономірності та принципи, рушійні сили, особливості національної системи виховання в Україні; організовувати заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової освіти.

ПР-10 Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. (СВО)

ПР-10 Використовувати в освітній практиці сучасні прийоми оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, здійснювати формувальне, поточне і підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів, застосовувати прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-11 Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності. (СВО)

ПР-11 Проводити наукові педагогічні дослідження, працювати з психолого-педагогічною, методичною літературою; збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності; формулювати конструктивні ідеї щодо розв'язання проблеми дослідження, а також описувати, аналізувати та критично оцінювати одержані експериментальні дані.

ПР-12 Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування. (СВО)

ПР 12 Застосовувати в педагогічній діяльності методи та прийоми навчання, ефективні інноваційні підходи у роботі з молодшими школярами, як в стандартних, так і в нестандартних ситуаціях освітнього процесу, також реалізовувати міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей початкової школи. Узагальнювати власний педагогічний досвід, оцінюючи результативність застосування навчальних матеріалів для учнів, системи уроків, методичних рекомендацій з використання сучасного досвіду організації освітнього процесу Нової української школи.

ПР-13 Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проектувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності,

санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу (СВО)

ПР 13 Організувати здоров'язбережувальне середовище у ЗЗСО, безпечно, проектувати навчальні осередки у класі, де освітній простір створюється з дотриманням принципів сучасного дизайну (відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти), з урахуванням вікових особливостей молодших школярів, їх інтересів і потреб; забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови учасників освітнього процесу.

ПР-14 Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей. (СВО)

ПР 14 Створювати умови формування в учнів навичок цінувати та поважати різноманітність і мультикультурність, забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

ПР-15 Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу. (СВО)

ПР 15 Розуміти і здійснювати профілактичні заходи в межах партнерської взаємодії щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.

ПР-16 Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп. (СВО)

ПР 16 Забезпечувати безпеку професійної діяльності у звичайних та форс-мажорних обставинах, будувати стратегію співпраці, використовуючи основні види спілкування педагогів з дорослими людьми, колегами, іншими фахівцями в рамках реалізації оптимальної розвивальної траєкторії розвитку особистості дитини з урахуванням її індивідуально-типологічних властивостей та інтересів; використовувати різні форми та засоби комунікації з батьками з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи.

РОЗДІЛ 1.
ЗМІСТ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
спеціальності 013 «Початкова освіта»

«ПЕДАГОГІКА»

Дидактика початкової освіти як цілісна система. Дидактика як галузь педагогіки. Основні категорії дидактики. Поняття дидактики, її функції, завдання. Предмет дидактики. Основні категорії дидактики (навчання, освіта, викладання, учіння, знання, уміння, навички, закономірності, принципи, форми, методи, засоби навчання). Дидактика як система. Зв'язок теорії навчання з іншими науками. Основні завдання дидактики на сучасному етапі реформування початкової освіти.

Історія виникнення і розвитку дидактики. Основні дидактичні концепції (Я. А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Й. Ф. Гербарта, Дж. Дьюї, Г. Г. Ващенко, В. О. Сухомлинського). Розвиток дидактики в Україні. Методи дослідження в дидактиці.

Цілепокладання в дидактиці. Сутність понять «мета» та «ціль». Мета і завдання: їх співвідношення. Ієрархія цілей у процесі навчання.

Осучаснення змісту освіти до Концепції Нової української школи. Особливості інтеграційного підходу у змісті нової української школи. Поняття про зміст освіти до концепції нової української школи. Освітня система України за новою редакцією Закону «Про освіту». Сучасні реформи змісту освіти – КНУШ. Фактори, що зумовлюють зміст освіти та сучасні вимоги до його формування. Основні документи, що відображають зміст освіти: державний стандарт початкової освіти, навчальний план, навчальні програми, навчальні підручники, посібники. Їх призначення та структура. Особливості інтеграційного підходу у змісті нової української школи.

Процес навчання як цілісна система. Поняття процесу навчання. Викладання, учіння та пізнання. Функції процесу навчання: освітня, розвивальна, виховна. Процес навчання як система. Структура процесу навчання (цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольню-регулюючий, оцінно-результативний компоненти). Ланки процесу засвоєння знань: сприймання, осмислення, розуміння, узагальнення і систематизація, застосування на практиці. Дидактична одиниця (клітинка) процесу навчання: поняття, структура.

Методи навчання, форми організації навчання учнів, засоби контролю якості освіти. Методи, прийоми та засоби навчання. Поняття про методи навчання, їх ознаки. Функції методу навчання: навчальна, виховна, розвивальна, організаційна, пізнавальна, стимулюючо-мотиваційна. Класифікації методів навчання. Методи навчання за джерелом передачі інформації (за зовнішньою формою): словесні, наочні, практичні. Методи за рівнем пізнавальної активності та самостійності учнів (за внутрішньою сутністю): пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного

викладу, частково-пошуковий, дослідницький. Методи навчання за логікою розгортання змісту (за внутрішньою сутністю): індуктивний, дедуктивний, традуктивний. Модель загальних методів навчання. Вибір (критерії, послідовність) та конструювання методів навчання. Поняття про прийом навчання. Засоби навчання, їх призначення, функції та види.

Форми організації навчання. Форми організації навчальної діяльності. Види навчання та їх характеристика: догматичне, пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, дистанційне, розвивальне, модульне. Поняття про форми організації навчання, історія їх виникнення: індивідуальне, індивідуально-групове, класно-урочна система, Белл-ланкастерська система взаємного навчання, Мангеймська форма вибіркового навчання, Дальтон-план, план Трампа, бригадно-лабораторне навчання. Урок як основна форма організації навчання у школі та цілісна дидактична система. Особливості уроку. Вимоги до сучасного уроку. Компоненти уроку. Відомі підходи до класифікації уроків. Типологія уроків за основною дидактичною метою та їх структура: урок засвоєння нових знань; урок формування вмінь і навичок; урок застосування знань, умінь і навичок; урок узагальнення і систематизації; урок перевірки, оцінки та корекції знань, умінь і навичок; комбінований урок. Нестандартні уроки. Інтегровані уроки в НУШ. Позаурочні форми організації навчання молодших школярів (факультативи, екскурсії, лекції, семінари, дискусії, змагання, брейн-ринги, брифінги, «круглі столи», конференції, позакласне читання, лабораторні заняття, консультації, практикуми, репетиторство, домашні заняття, екзамени, заліки, колоквиуми). Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці, їх види та характеристика.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах НУШ. Поняття контролю навчальних досягнень учнів, його завдання, функції (освітня, виховна, розвивальна, мотиваційно-стимулююча, управлінська) та види (попередній, поточний, тематичний, підсумковий, заключний). Основні принципи, що регулюють контроль навчальних досягнень учнів (гласність, об'єктивність, систематичність, диференційованість, індивідуалізація). Оцінювання навчальних досягнень учнів. Загальні критерії оцінювання. Поняття компетенції і компетентності. Методи педагогічного діагностування та оцінювання навчальних досягнень учнів. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах Нової української школи. Формувальне та підсумкове оцінювання здобувачів початкової освіти.

Закономірності і принципи навчання. Сутність законів і закономірностей у дидактиці. Внутрішні і зовнішні закономірності процесу навчання, їх характеристика. Поняття про принципи навчання у дидактиці. Номенклатура принципів навчання та їх реалізація. Правила навчання.

Оптимізація процесу навчання. Процес оптимізації у сучасній дидактиці. Погляди Ю.К.Бабанського про оптимізацію процесу навчання у школі. Сутність принципу оптимізації навчання. Способи оптимізації процесу навчання у початковій школі.

Проектування уроку як цілісної системи. Сутність та структура процесу проектування уроку. Проектування уроку у дидактичній матриці. Загальний алгоритм та основні правила матрично-модульного проектування уроку.

Аналіз уроку як системи. Поняття про аналіз уроку та способи його здійснення. Мета уроку як об'єкт аналізу. Оцінювання якості знань, умінь учнів після реалізації певного типу уроку. Аналіз процесуального аспекту уроку (методів, прийомів, засобів, форм організації навчальної діяльності). Матричний спосіб аналізу уроку.

Технології навчання. Поняття технології навчання. Класифікація технологій навчання. Характеристика найбільш поширених технологій навчання: програмоване навчання, проблемне навчання, розвивальне навчання, модульне навчання, особистісно-орієнтоване навчання, диференційоване, інтерактивне та проектне навчання. Технології розвитку критичного мислення молодших школярів.

Засоби діагностики успішності навчання. Форми та методи поточного контролю: усна відповідь, доповідь, конспектування, анотація, вправа, поточний тестовий модульний контроль, різні види завдань (репродуктивні, творчі, проблемні), самостійна робота, проектування уроку за дидактичною матрицею.

Процес виховання як цілісна система. Сутність процесу виховання, його закономірності та принципи. Виховання як суспільне та педагогічне явище. Сутність процесу виховання, його основні риси. Рушійні сили виховання. Структура виховного процесу як цілісної системи. Етапи процесу виховання. Самовиховання та перевиховання. Принципи та закономірності гуманного виховання сучасної особистості дитини.

Загальні методи виховання, їх класифікація та використання. Поняття про методи і прийоми виховання. Вибір методів виховання. Класифікація методів виховання. Методи формування свідомості молодших школярів. Методи організації діяльності дітей та формування досвіду суспільної поведінки. Методи стимулювання позитивної поведінки та діяльності молодших школярів. Методи самовиховання особистості.

Зміст виховного процесу, його основні напрямки. Розумове виховання молодших школярів, формування основ їх наукового світогляду. Моральне виховання молодших школярів, формування основ їх моральної культури, цінностей. Система естетичного виховання учнів початкових класів в умовах НУШ. Трудове та економічне виховання як складові процесу виховання сучасних учнів початкової школи. Фізичне виховання молодших школярів у системі початкової освіти та збереження їх психічного й фізичного здоров'я. Основні завдання, сутність та особливості національно-патріотичного та громадянського виховання молодших школярів в Україні сьогодні.

Форми організації процесу виховання та методика їх проведення в НУШ. Особистість і колектив. Методика організації виховного колективу в НУШ. Загальне поняття про колектив, його ознаки, функції. Формування особистості у колективі/спільноті/громаді – основа побудови системи виховання в НУШ. Структура учнівського колективу, його типи. Основні стадії розвитку

дитячого колективу. Проблема булінгу в дитячих спільнотах: профілактика, відповідальності та діяльність вчителя. Педагогічне управління дитячим колективом та способи його згуртування. Технологія організації колективної творчої справи (КТС). Формування в учнів наскрізного вміння співпрацювати з іншими. Методика діагностування взаємовідносин в учнівському колективі.

Методика виховної роботи: сутність і зміст. Система діяльності класного керівника в умовах НУШ. Специфіка методики виховання в гуманістичній парадигмі. Поняття про методику виховної роботи у школі. Виховні системи школи та соціуму. Характеристика найбільш відомих виховних систем шкіл в Україні та за кордоном. Система діяльності та виховні функції класного керівника в умовах НУШ. Методика планування виховної роботи з учнівським колективом.

Позакласне та позашкільне виховання. Методика організації позакласних та позашкільних виховних заходів. Позакласна виховна робота, її завдання та зміст, форми в НУШ. Методика організації класних годин (годин спілкування) з учнями початкових класів. Методика організації ранкових зустрічей в НУШ. Методика організації виховних свят та нестандартних виховних заходів з учнями початкових класів. Методика організації гурткової роботи з молодшими школярами. Позашкільна виховна робота, її типи, завдання та зміст діяльності.

Сімейне виховання. Методика організації співпраці з батьками на основі партнерства. Сімейне виховання у різні періоди розвитку українського суспільства. Особливості і перспективи розвитку сучасної сім'ї, її функції. Стили сімейного виховання. Благополучні і неблагополучні сім'ї. Психолого-педагогічні особливості діагностики сімей учнів. Традиційні та нетрадиційні форми співпраці школи з батьками на основі педагогіки партнерства. Методика організації і проведення зустрічей з батьками в умовах НУШ. Методика організації індивідуальної роботи вчителя з батьками.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Лінгводидактичні основи навчання української мови в початковій школі.

Методика навчання грамоти: добуквений період

Методика навчання української мови як педагогічна наука. Теорія і методика навчання української мови як наука. Мета, предмет, завдання методики. Структура курсу, зумовленість розділів змістом, завданнями рідної мови як навчальної дисципліни в системі початкової мовної освіти. Джерела методичної мовної науки. Наукові основи методики початкового навчання української мови. Психолого-дидактичні аспекти викладання рідної мови. Наука про мову як основу її методики. Принципи, методи і прийоми навчання рідної мови. Зв'язок методики навчання української мови в початкових класах з іншими науками. Джерела вивчення курсу методики викладання української мови в початкових класах. Основна література, її структурні компоненти,

відомості про авторів, цільове призначення. Діючі та альтернативні підручники для початкової школи (спільні і відмінні підходи вчених до побудови підручників). Методи дослідження в методиці рідної мови (теоретичні, емпіричні). Етапи дослідження. З історії методики мови як науки. Короткий історико-критичний огляд методичних праць українських діячів науки і культури ХІХ – ХХ століть.

Наукові основи методики навчання грамоти. Навчання грамоти – особливий етап у початковому навчанні рідної мови. Мета навчання грамоти – побудова процесу навчання грамоти за визначеними основними змістовими лініями Державного освітнього стандарту початкової освіти.

Принципи побудови підручників з навчання грамоти. Навчально-методичний комплект з навчання грамоти (буквар, навчальні посібники до нього, методичні рекомендації).

Лінгвістичні та психолого-педагогічні засади методики навчання грамоти. Аудіювання і говоріння – види усного мовлення. Психолого-педагогічні особливості аудіювання, говоріння. Рівні роботи з розвитку мовлення: вимовний, лексичний, граматичний, текстовий. Читання і письмо – види мовленнєвої діяльності. Звукова система української мови у взаємозв'язку з графічною. Психофізіологічна характеристика процесів читання і письма. Педагогічні вимоги до організації навчання грамоти: загальнодидактичні і спеціальні (методичні).

Методи навчання грамоти. Методи навчання грамоти, їх класифікація: 1) за вихідними мовними одиницями (звукові, буквені, складові, цілих слів); 2) за видами діяльності (аналітичні, синтетичні, аналітико-синтетичні); 3) за співвідносною черговістю читання і письма (читання – письмо, письмо – читання, комбінований спосіб).

Короткий огляд історії методів навчання грамоти (буквоскладальний синтетичний, складовий синтетичний, звуковий аналітико-синтетичний, метод цілих слів).

Загальна характеристика звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти. Цінність методу, розробленого К.Д.Ушинським. Удосконалення методу послідовниками К.Д.Ушинського. Особливості сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти. Прийоми звукового аналізу, синтезу. Періоди навчання грамоти.

Добуквений період навчання грамоти. Особливості добуквеного періоду навчання грамоти. Завдання підготовчого періоду, обсяг знань, умінь і навичок, які повинні засвоїти учні в добуквений період. Вивчення готовності дітей до навчання грамоти з метою здійснення індивідуального підходу.

Розвиток усного мовлення – провідний принцип і мета роботи в добуквений період. Методика розвитку усного мовлення (розвиток умінь слухати і розуміти висловлювання (*аудіювання*), розвиток мовленнєвих умінь (*говоріння*)). Прийоми роботи, види вправ, методика їх організації.

Формування в першокласників початкових мовних уявлень у підготовчий період. Методика формування мовних уявлень про слово, речення, висловлювання. Прийом моделювання і конструювання речень. Методика формування в учнів

фонетичних уявлень: звуки мовлення, голосні і приголосні звуки, м'які і тверді приголосні звуки, *склад, наголос, наголошений склад*. Застосування прийомів звукового аналізу і синтезу, моделювання і конструювання складової, звукової будови слів.

Ознайомлення зі змістом, побудовою сторінки (сторінкового розвороту) «Букваря» для роботи в підготовчий період.

Методика підготовки першокласників до письма. Мета і завдання навчання письма. *Умови успішного навчання письма* (організаційного, психолого-педагогічного та гігієнічного характеру), основні вимоги до техніки і засобів письма.

Особливості навчання письма ліворуких дітей. Проблема ліворукості. Як визначити ліворукість. Підготовка ліворукої дитини до оволодіння графічною навичкою письма. Вимоги щодо організації навчальної діяльності ліворуких.

Зміст і побудова навчального посібника «*Зошит для письма*», *методика роботи з ним* на уроці в добуковений період. Прийоми вироблення орієнтації у розліновці зошита для письма та в клітинку. Система підготовчих графічних вправ до письма (штрихування та зафарбовування контурів фігур, обведення трафаретів, вправи-розчерки, вправи-малюнки, письмо елементів букв, вправи на вписування букв у малюнок тощо).

Зміст, структура і методика уроків добуковеного періоду. Особливості структури і методики уроків добуковеного періоду. Вимоги до підготовчих уроків з читання (за букварем) і письма (за зошитом). Характеристика дидактичних матеріалів, засобів унаочнення для використання на уроках у добуковений період навчання грамоти.

Методика навчання грамоти: буквенний та післябуквенний період.

Буквенний період. Особливості буквеного періоду навчання грамоти. Завдання буквеного періоду, обсяг знань, умінь і навичок, які повинні засвоїти учні в буквенний період.

Розвиток умінь слухати і розуміти висловлювання (аудіювання). Методика навчання аудіювання. Напрямок роботи з аудіювання: розвиток мовленнєвого слуху; розвиток усвідомлення почутого.

Поняття про мовленнєвий слух (фізичний, фонетичний, інтонаційний). Розвиток фонетичного слуху (фонетичного сприймання) – необхідна умова оволодіння грамотою. Установлення ступеня розвитку фонетичного слуху. Вправи на розвиток фонетичного слуху.

Розвиток інтонаційного слуху – важлива складова мовленнєвих умінь. Форми інтонаційної роботи.

Розвиток слухового сприйняття певних змін голосу, монотонності голосу, сили його звучання, пришвидшення (сповільнення) вимови (темпу мовлення). Тренувальні вправи.

Підготовча робота до проведення аудіювання. Умови для організації процесу аудіювання. Мовний матеріал для аудіювання: звуки, склади, слова, сполучення слів, речення чи групи пов'язаних між собою речень, тексти. Характеристика мовного матеріалу, режим аудіювання, послідовність роботи. Методи і прийоми навчання аудіювання.

Розвиток мовленнєвих умінь (говоріння). Значення і завдання розвитку мовлення першокласників. Рівні роботи з розвитку мовлення. *Вимовний рівень.* Недоліки вимови першокласників. Причини недоліків. Виявлення і виправлення, усунення недоліків вимови. Недоліки мовлення учнів. Загальна характеристика недоліків мовлення, методика їх усунення. Матеріал для вправ, методика їх проведення. Напрями роботи на вимовному рівні: розвиток дикції, дихання, голосу, орфоепічного вимовляння, емоційної виразності. Зміст і завдання роботи. Тренувальні вправи.

Лексичний рівень. Збагачення й уточнення словникового запасу учнів. Джерела збагачення словника першокласників. Прийоми пояснення значень слів. Значення словниково-логічних вправ, їх види, методика проведення. Усунення невластивих для українського мовлення слів, виразів активізація словника першокласників. Навчальні вправи.

Граматичний рівень. Побудова словосполучень і речень. Прийоми роботи, види вправ. Аналітичні і конструктивні вправи. Методика їх проведення.

Рівень тексту. Навчання школярів будувати зв'язні висловлювання: монологічні і діалогічні. Формування у першокласників умінь будувати зв'язні висловлювання різних типів і стилів. Види текстових вправ. Формування у дітей культури мовлення і спілкування.

Методика формування початкових умінь і навичок читання.

Методика ознайомлення з новою буквою та звуками (голосними, приголосними), які вона позначає на письмі. Прийоми усвідомлення та розрізнення понять: *звук-буква* (чуємо, вимовляємо-бачимо, пишемо, друкуємо); засвоєння понять: *великі букви і малі; спільні і відмінні елементи*. Прийоми роботи над формою букви.

Ознайомлення зі способом позначення м'якості приголосних звуків (*і, ь, я, ю, є*); ознайомлення з буквами *я, ю, є, ї* на позначення двох звуків. Ознайомлення з буквами та буквосполученнями *щ, дж, дз, г* і їх звуковим значенням.

Види і способи читання в буквеній період. Методика формування уміння читати прямі склади (читання з орієнтацією на букву, що позначає голосний звук). Розвиток складового способу читання та читання цілими словами. Прийоми навчання учнів читати склади, слова. Види і прийоми роботи зі складовими таблицями, словами, поданими в аналітико-синтетичній формі, стовпчиками слів. Читання речень, коротких текстів. Методика опрацювання текстів Букваря. *Вироблення якісних ознак читання.* Умови формування навички читання. Навчання учнів читати правильно. Запобігання помилкам у процесі читання, виправлення їх. Формування навички читання в оптимальному темпі (наближеному до природного говоріння), свідомо, виразно. Вправи з читання, їх дидактичне спрямування і методика проведення.

Диференційований підхід до навчання першокласників читання.

Ознайомлення зі змістом, побудовою сторінок і сторінкових розворотів «Букваря» для роботи в буквеній період.

Формування початкового вміння писати. Особливості навчання письма шестирічних першокласників. Завдання уроків письма. Психолого-педагогічні

особливості процесу навчання письма шестирічних першокласників. Характеристика сучасного рукописного шрифту.

Зміст і побудова «Зошита для письма», методика роботи з ним на уроці в буквенний період.

Методика навчання письма букв, складів, слів. Графічна будова букви, прийоми пояснення елементів друкованих і писаних букв. Прийоми навчання письма букв, їх з'єднань. Типові графічні помилки учнів. Формування навичок безвідривного письма слів.

Види роботи з письма в буквенний період, методика їх проведення.

Індивідуалізація завдань для шестирічних першокласників.

Особливості формування графічної навички письма у ліворуких дітей.

Перевірка, оцінювання мовленнєвих умінь і навичок першокласників (аудіювання, говоріння, читання, письмо).

Формування у першокласників знань про мову. Пропедевтична робота з формування у школярів знань про одиниці різних мовних рівнів (текст, речення, слово, звуки мовлення).

Елементи правопису під час навчання грамоти. Формування в учнів елементарних умінь правильно писати, списувати слова, вживати розділові знаки в кінці речення. Перенос частин слів з рядка в рядок з орієнтацією на злиття «приголосний + голосний» («ПГ»).

Уроки читання і письма в період навчання грамоти. Вимоги до уроків читання і письма. Типи уроків читання і письма. Система уроків читання і письма в період навчання грамоти. Зміст, структура і методика уроків читання і письма в буквенний період. Інтегровані уроки навчання грамоти. Використання на уроках читання додаткових текстів, вимоги до них.

Схема психолого-педагогічного і дидактичного аналізу уроків навчання грамоти. Особливості уроків навчання грамоти в умовах малочисельної школи.

Характеристика дидактичних матеріалів. Засобів унаочнення для уроків у буквенний період навчання грамоти.

Післябуквенний період. Основні завдання післябуквеного періоду навчання грамоти.

Особливості уроків читання в післябуквенний період. Матеріал для читання. Методика використання навчальних посібників. Види й прийоми роботи на уроках читання. Структура і методика уроків у післябуквенний період. Аналіз Букваря.

Особливості уроків письма післябуквеного періоду навчання грамоти. Види і прийоми роботи на уроці письма. Методика роботи з навчальними посібниками. Удосконалення орфографічної уважності дітей у післябуквенний період навчання грамоти.

Свято «Прощання з Букварем». Методика підготовки і проведення свята.

Методика навчання письма. Лінгводидактичні основи навчання каліграфічного письма молодших школярів. Методика формування умінь писати малі букви українського алфавіту

Письмо в історичному аспекті

Сутність поняття "письмо". Значення писемності в житті суспільства. Виникнення та основні етапи розвитку письма. Неалфавітні види письма. Походження первісного письма та його особливості. Закономірності виникнення і розвитку піктографічного письма. Формування і розвиток ідеографічного письма. Алфавітне (звукове) письмо.

Походження і розвиток слов'янської писемності. Письмо в трипільців. Слов'янська писемність до 988 року. Слов'янські азбуки – кирилиця і глаголиця. Роль Кирила і Мефодія в становленні слов'янських азбук. Основні форми кириличного письма: устав, напівустав, скоропис, в'язь.

Сучасний український алфавіт. „Найукраїнніша” літера „г”.

Початки книготворення. Історія українського друкарства.

Еволюція знарядь письма.

Теоретичні засади методики навчання каліграфічного письма

Мета та завдання навчання каліграфічного письма в закладах вищої освіти. Значення правильного, чіткого і красивого письма.

Письмо як вид мовленнєвої діяльності. Поняття "навичка письма". Технічні, графічні та орфографічні навички письма.

Загальнодидактичні і лінгводидактичні принципи навчання письма.

Методи навчання правильного рукописного письма – лінійний, генетичний, аналітико-синтетичний, тактовий (ритмічний), копіювальний, асоціативно-порівняльний.

Прийоми формування каліграфічної навички письма – "письмо" в повітрі, письмо по пунктирних і слабонаведених лініях, мокрим пензлем по дошці, конструювання літер з картонних елементів, з природного матеріалу тощо.

Умови навчання каліграфічного письма (внутрішні та зовнішні).

Внутрішні умови: розвиток дрібних м'язів кисті руки, окоміру; особливості психічних процесів.

Зовнішні умови: 1) психолого-педагогічні (методичні); 2) санітарно-гігієнічні (організаційні) – освітлення класної кімнати; вимоги до шкільних меблів; сучасне письмове приладдя (ручка, зошит, крейда, класна дошка); правильна посадка при письмі, прийоми контролю за позою учнів під час письма; положення зошита; прищеплення сталої навички правильно тримати ручку. Письмо крейдою на класній дошці.

Засоби навчання письма (наочні посібники): прописи; демонстраційні матеріали – таблиці, картки; ТЗН та ін.

Стандартизація сучасного українського письма (лист МОН України “Основні технічні характеристики форм рукописних букв українського та російського алфавітів для використання в загальноосвітніх навчальних закладах України”. – “Початкова школа”. – 2004. – №1. – С. 12-15).

Програмні вимоги до формування навичок письма у 1 класі.

Графо-моторна підготовка учнів у добуковений, буквений та післябуквений період навчання грамоти. Особливості формування каліграфічної навички в першокласників.

Навчання письма ліворуких дітей

Ліворукість як психолого-педагогічна проблема. Поняття "ліворукість", "праворукість", "лівшість", "амбідекстрія". Психологічні особливості праворуких і ліворуких дітей. Наслідки переучування ліворуких школярів.

Методика навчання письма ліворуких першокласників. Визначення ліворукості. Основні етапи підготовки до навчання письма ліворуких дітей. Особливості формування в ліворуких учнів технічних навичок письма. Підготовка до письма ліворуких першокласників у добуковений період навчання грамоти. Формування графічних навичок у ліворуких учнів у буквений період навчання грамоти.

Підготовча робота до навчання каліграфічного письма. Методика навчання студентів писати елементи букв. Підготовчі вправи у добуковений період навчання грамоти. Елементи малих і великих букв українського алфавіту. Основні з'єднання літер. Прийоми тактування. Графічні помилки в написанні елементів букв та методика їх подолання.

Методика навчання каліграфічного письма малих букв. Написання складів і слів з цими літерами. Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці малі букви I – V груп, що мають в основному такі елементи: прямі похилі лінії із заокругленням унизу, угорі і внизу, довгі і короткі прямі похилі лінії, довгі і короткі петлі та крапки : *i ĭ u ŷ ш (1), ц щ у (2), г п т р (3), н ч к (4), л м і (5)*. Письмо під такт. Письмо слів з цими буквами.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці малі букви VI – VIII груп, що складаються в основному з овалів, лівих та правих півовалів та довгих петель: *я ь о а б ю ф (6), с є е х ж (7), д в з (8)*. Письмо під такт. Письмо слів з цими буквами. Складні з'єднання малих букв.

Методика формування каліграфічної навички на уроках письма в період навчання грамоти (великі літери), української мови та математики у 2 - 4 класах

Методика навчання каліграфічного письма великих букв. Написання слів та речень з цими літерами Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці великі букви I – V груп, в яких основним елементом є довга пряма похила лінія із заокругленням унизу, угорі та внизу, прямою горизонтальною лінією із заокругленням ліворуч униз: *I Ī (1), И Й Ш Ц Щ Ч (2), У Н К (3), Л М А Г (4), Г П Т (5)*. Письмо слів і речень з вивченими буквами.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці великі і малі букви VI – VIII груп, основним елементом яких є овали, півовали: *Я О Ю Ф (6), С Є Х Ж З Е (7)*. Письмо слів і речень.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці великі і малі букви, основним елементом яких є довга пряма похила лінія із заокругленням унизу ліворуч та півовали: *Р В Б Д (8)*. Письмо слів і речень. Складні з'єднання великих букв.

Графічні помилки у написанні букв, з'єднань літер та методика їх подолання.

Методика навчання каліграфічного письма цифр. Методика формування каліграфічної навички на уроках української мови у 2 - 4

класах. Вимоги до каліграфічного письма арабських цифр. Підготовчі вправи до їх написання. Основні технічні характеристики форм цифр. З історії написання цифр.

Методика навчання студентів писати в зошитах і на дошці арабські цифри.

Опанування каліграфічним скорописом у 2-4 класах на уроках української мови.

Проведення каліграфічних хвилинок на уроках української мови у 2-4 класах.

Вимоги до ведення учнівських зошитів. Культура оформлення письмових робіт.

Оцінювання сформованості в учнів початкових класів графічних навичок письма.

Інноваційні технології навчання каліграфічного письма в початковій школі.

Методика вивчення мовної теорії. Методика навчання елементів синтаксису, лексики та морфеміки в початкових класах. Теоретико-методичні засади методики навчання молодших школярів української мови. Наукові засади методики навчання молодших школярів української мови (лінгвістичні, психолого-педагогічні).

Значення і завдання початкового курсу української мови. Виховні і розвивальні можливості предмета. Практична спрямованість курсу.

Аналіз програми і підручників «Українська мова» для початкової школи. Зміст і структура програми. Відповідність між вимогами програми, змістом навчання і матеріалом підручника. Роль підручника, його функції. Структура (компоненти) підручника з мови, вимоги до підручника. Вимоги до текстів у підручнику. Типи підручників і посібників. Види робіт для учнів за підручником.

Методи вивчення мови у початкових класах: мовний аналіз як метод; метод конструювання; наочні методи; метод розповіді (повідомлення) вчителя; евристичні (пошукові) методи; гра як метод; комунікативні методи. Програмоване навчання і застосування комп'ютера.

Сучасні вимоги до уроку мови. Типи і структура уроків української мови.

Планування уроків, підготовка до них і методика проведення.

Особливості уроку української мови в умовах класу-комплекту.

Методика формування лінгвістичних понять

Методичні засади формування мовознавчих понять. Обсяг лексичних і граматичних знань молодших школярів. Принцип розташування матеріалу з лексики і граматики за роками навчання. Сутність граматичних і морфемних понять. Труднощі їх засвоєння учнями початкових класів. Процес формування (4 етапи) граматичних і морфемних понять. Методичні умови забезпечення ефективного засвоєння понять. Граматичні і словотворчі вправи.

Методика формування в учнів початкових класів уявлень про текст

Практичне ознайомлення молодших школярів з поняттям текст, його характерними ознаками. Прийоми розвитку в учнів умінь визначати тему, мету тексту, добирати заголовок, виділяти абзаци в тексті, складати план, знаходити структурні частини тексту, розрізняти, виявляти засоби зв'язності.

Ознайомлення молодших школярів із типами текстів (розповідь, опис, міркування).

Стилістична диференціація в розвитку зв'язного мовлення.

Методика опрацювання словосполучення, речення та пунктуації.

Роль і завдання вивчення елементів синтаксису в початкових класах, напрями роботи. Формування поняття про речення і його типи за метою висловлювання (питальне, розповідне, спонукальне) та інтонацією (неокличні, окличні).

Методика розкриття понять «основа речення», «головні (підмет, присудок) і другорядні члени речення»; поетапне засвоєння цих понять. Формування в учнів умінь з'ясовувати смислові і граматичні відношення між словами речення, порядок встановлення зв'язків між членами речення, способи зображення цих зв'язків на графічних моделях. Два підходи до роботи над словосполученням, вправи зі словосполученнями.

Вивчення однорідних членів речення: три варіанти підходу до цього явища (логічний, структурно-синтаксичний, інтонаційний). Практичне ознайомлення учнів зі складним реченням. Поєднання частин складного речення за допомогою сполучників чи сполучних слів без уживання термінів.

Ознайомлення молодших школярів із пунктуацією. Значення вивчення елементів пунктуації. Етапи навчання пунктуації. Формування в учнів пунктуаційних навичок у поєднанні із виразністю мовлення.

Види вправ із синтаксису і пунктуації (аналітичні, синтетичні; вправи за зразком, конструктивні, творчі).

Робота над засвоєнням лексичного значення слова. Способи тлумачення лексичного значення слова. Робота над словами з прямим і переносним значенням, багатозначними словами, найпоширенішими омонімами (омофони, омоформи, омографи – без уживання термінів). Робота над синонімами і антонімами. Робота з фразеологічними одиницями.

Види словниково-стилістичних вправ, методика їх проведення.

Методика ознайомлення учнів з походженням різних груп лексики. Види етимологічних вправ, їх дидактичне спрямування і методика проведення.

Навчання морфемної будови слова. Значення вивчення теми «Будова слова». Система вивчення морфемної будови слова. Зміст і методика роботи на кожному з етапів системи. Особливості вивчення основи слова і закінчення, кореня, префікса, суфікса.

Ознайомлення з роллю морфем у вираженні лексичного, граматичного значень слова. Пропедевтичне вивчення елементів словотвору. Робота над будовою слова у процесі вивчення частин мови.

Види вправ, методика їх проведення. Морфемний розбір слів (повний і частковий).

Запобігання типовим учнівським помилкам у морфемному аналізі слів.

Методика навчання морфології, фонетики і графіки та правопису в початкових класах. Методика вивчення частин мови. Лінгвістичні засади методики вивчення частин мови, послідовність опрацювання частин мови молодшими школярами. Значення і завдання вивчення морфологічного матеріалу в початкових класах.

Система опрацювання основних частин мови (іменника, прикметника, дієслова); зміст і послідовність роботи по класах, формування загального

поняття про виучувану частину мови, методика вивчення граматичних категорій (роду, числа, відмінка тощо), вимова і написання відмінкових закінчень іменників, прикметників, особових закінчень дієслів.

Методика вивчення займенника, прислівника числівника. Методика роботи над прийменниками, сполучниками.

Види вправ. Морфологічний розбір, методика проведення повного і часткового морфологічного розбору (усного і письмового).

Навчання основ фонетики і графіки. Роль і завдання вивчення елементів фонетики і графіки. Вивчення фонетики у зв'язку з орфоепією, графікою.

Процес навчання: зміст і послідовність роботи по класах, ознайомлення з особливостями звуків і букв (голосні звуки і позначення їх буквами на письмі; м'які і тверді приголосні звуки, позначення м'якості приголосних на письмі буквами *і, я, ю, є* та знаком м'якшення; дзвінки і глухі приголосні, їх позначення на письмі); ознайомлення зі складом і наголосом (поділ слова на склади, перенос слів, наголошений і ненаголошений склад; напрями роботи над наголосом: засвоєння нормативного наголосу у вживаних словах, формування вмінь і навичок визначати наголос у словах; робота над усвідомленням смислорозрізнявальної ролі словесного наголосу).

Робота над усвідомленням учнями взаємозв'язку знань з фонетики, графіки, орфоепії, орфографії.

Методи та прийоми роботи, види вправ з фонетики. Звуковий і звукобуквений аналізи, методика їх проведення. Робота над усвідомленням розташовувати слова в алфавітному порядку.

Структура і методика уроку на вивчення фонетичного матеріалу.

Труднощі у засвоєнні елементів фонетики і графіки. Недоліки в знаннях і вміннях молодших школярів, причини виникнення, шляхи усунення.

Методика навчання орфографії. Значення оволодіння орфографією. З історії навчання правопису – граматичний та антиграматичний напрями.

Принципи української орфографії: морфологічний, фонетичний, історичний (традиційний). Залежність методики пояснення від лінгвістичної природи написань.

Формування орфографічних дій і навичок. Уявлення про орфограму. Орфографічні правила (одноваріантні, двоваріантні, правила-рекомендації). Орфографічна дія, орфографічна навичка. Орфографічна пильність. Мотивація орфографічної роботи. Ступені формування вмінь з орфографії. Умови формування орфографічних навичок. Робота з орфографічним словником.

Методи і прийоми навчання орфографії. Вибір методів. Мовний аналіз і синтез. Імітаційні методи. Метод розв'язання граматико-орфографічних задач.

Методика вивчення окремих тем з орфографії: вимова і правопис слів з ненаголошеним [e], [u] в коренях; вимова і правопис слів з дзвінками і глухими приголосними звуками; правопис префіксів; правопис слів з апострофом.

Орфографічні вправи: систематичність і послідовність вправ, різновиди вправ. Роль списування у формуванні правописних навичок. Види списування. Прийоми навчання грамотного списування слів, речень, текстів. Види завдань на списування. Значення диктантів у формуванні в учнів навичок правопису.

Види навчальних диктантів у формуванні в учнів навичок правопису. Види навчальних диктантів, методика їх підготовки і проведення. Контрольний диктант: методика підготовки учнів і вчителя до диктанту, проведення контрольного диктанту. Норми оцінювання результатів списування, диктанту. Аналіз виконаних робіт, методика опрацювання типових і індивідуальних помилок. Використання орфографічного словника у роботі над помилками. Вивчення учнівських помилок. Класифікація орфографічних помилок. Причини виникнення помилок, виправлення і запобігання орфографічним помилкам. Індивідуальний підхід до учнів у навчанні орфографії.

Мовний режим у школі. Оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови. Вимоги до усного і писемного мовлення учнів; до порядку ведення учнівських зошитів і оформлення письмових робіт з мови; до перевірки письмових робіт.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови. Об'єкти оцінювання: знання про мову і мовлення, мовні уміння і навички; мовленнєві вміння і навички; орфографічні і пунктуаційні навички; графічні навички письма, техніка письма, оформлення письмових робіт.

Позаурочна робота з рідної мови. Завдання і принципи позаурочної роботи. Методи роботи вчителя і учнів. Форми і види позаурочної роботи. Мовні ігри. Гурткова робота. Робота із сім'ями учнів з проблем культури мовлення і культури спілкування.

Методика класного літературного читання. Формування читацької компетенції молодших школярів на уроках класного літературного читання. Теоретико-методичні основи читання. Виховне, освітньо-пізнавальне і розвивальне значення читання в початкових класах.

Короткий історико-критичний огляд методики читання в початкових класах (пояснювальне читання, виховне, літературно-художнє, творче). Розвиток методики класного і позакласного читання у другій половині ХХ ст., внесок українських методистів і педагогів ХХ ст. у розвиток методики читання. В.О.Сухомлинський про роль читання у розвитку особистості молодшого школяра.

Сучасна система навчання читати і початкова літературна освіта. Напрями процесу навчання читати. Забезпечення літературної освіти і розвитку молодших школярів.

Характеристика змістових ліній Державного освітнього стандарту з читання. Тематично-жанровий, художньо-естетичний, літературознавчий принципи визначення змісту читання. Структура і зміст програми з читання для 2-4 класів. Роль підручника з читання, його функції. Аналіз структури підручника (навчальний текст; *позатекстові компоненти*: апарат організації засвоєння, ілюстративний матеріал, апарат орієнтування). Психологічні аспекти побудови підручника для початкової школи. Аналіз чинних і паралельних (альтернативних) підручників.

Дидактичні матеріали до підручників з читання, посібники з методики читання і використання їх у навчально-виховному процесі на уроках читання.

Читання як вид комунікативно-пізнавальної діяльності. Зовнішні і внутрішні сторони читання. Різновиди навчального читання (читання вголос і мовчки), їх значення. Особливості читання вголос і мовчки. Форми учнівського читання: індивідуальне, хорове, у парах, ланцюжком, комбіноване; партитурне, читання в особах; вибіркоче та інші.

Способи читання. Класифікація способів читання учнів 1-4 класів (побуквений, складовий (відривний, плавний), слово-складовий, цілими словами і групами слів).

Якості повноцінного читання (правильність, свідомість, виразність, швидкість), їх взаємозумовленість.

Формування і розвиток навички читання. Технічна і смислова сторони читання. Спроби формування технічної сторони, яка передбачає оволодіння учнями способами читання: правильністю, виразністю і темпом.

Основні етапи розвитку навичок голосного і мовчазного читання молодших школярів. Умови успішного формування *способів читання*.

Правильність читання. Вимоги до правильного читання. Типові учнівські помилки під час читання, їх причини. *Прийоми вироблення правильності читання:* використання спеціальних тренувальних вправ, які вдосконалюють зорове сприймання (попереднє читання слів із графічними позначками, читання слів, у яких мінімальні одиниці читання надруковані різними шрифтами, читання ланцюжків слів, близьких за графічним виглядом або ланцюжків споріднених слів тощо); розвиток артикуляційного апарату (розучування скоромовок, чистомовок, використання літературних ігор, хорове читання, заучування лічилок, закличок, прислів'їв і приказок, віршів тощо); регуляція дихання (на одному видиху вимовити чотиривірш, лічити на одному видиху якнайдовше: 1, 2, 3, 4 ... тощо).

Прийоми запобігання помилковому читанню: різні форми підготовчої роботи (бесіда, розповідь учителя і пояснення незрозумілих слів із контрольними звуками, попереднє прочитування слів складної будови, попереднє мовчазне читання тексту як підготовка до голосного читання); створення на уроці атмосфери для уважного читання тексту, систематичний контроль учителя за читанням учнів із урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Прийоми виправлення помилок учнів під час читання: постановка запитання, відповідь на яке вимагає перечитування, складання із розрізної азбуки неправильно прочитаного слова, друкування неправильно прочитаного слова учнем на дошці, перечитування уривка мовчки з різними завданнями, читання з дошки, читання з дошки ланцюжків слів, серед яких є помилково прочитане слово.

Швидкість читання. Вплив фізіологічних і психологічних факторів на становлення і розвиток темпу читання в молодших школярів. Умови розвитку оптимального темпу читання учнів 1-4 класів.

Розвиток зорового сприймання під час читання: розширення поля читання, миттєве розпізнання слова під час читання, переглядання тексту, зняття вокалізації. Використання спеціальних вправ для вироблення швидкості читання (групове читання уривків тексту, коли темп задає учитель; читання

уривків за певний час, заздалегідь відомий учням; «змагання» на швидкість читання, читання уривків тексту в різних темпах; читання «на час» тощо); використання прийомів швидкочитання («читання з перешкодами», читання «через решітку», «швидко знайди слово» тощо). Критерії вимірювання швидкості читання (вголос, мовчки). Дискусійні питання щодо «динамічного читання» в початкових класах.

Поняття про **виразне читання** (у зіставленні з терміном «художнє читання»).

Напрями роботи над виразністю: *технічний* (робота над голосом, дикцією, диханням, орфоепічною вимовою); *інтонаційний* (робота над компонентами інтонації: мелодикою, інтенсивністю, темпом, паузою, тембром); *смісловий* (система роботи по осмисленню ідеї твору); *тренувальний* (вправлення дітей у виразному прочитанні твору після аналізу).

Умови роботи над виразністю читання: демонстрування зразка виразного читання твору, детальний аналіз художнього твору до виразного читання, робота над мовою твору, опора на відтворювальну уяву учнів, обговорення в класі варіантів прочитання аналізованого твору, створення ситуації, коли в учнів з'являється бажання прочитати твір, щоб передати своє ставлення до зображуваного, викликати певні почуття у слухача, вплинути на його уяву, почуття, розум.

Етапи підготовки до виразного читання: 1) осмислення ідейно-тематичної основи твору, його образів у єдності з художніми засобами; 2) складання партитури читання тексту; 3) вправлення у читанні.

Усвідомлення читання. Рівні усвідомлення читання. Види і прийоми роботи, спрямовані на підготовку до сприйняття тексту, усвідомлення форми і змісту твору, формування власного ставлення до прочитаного.

Удосконалення розуміння прочитаного (розуміння слова, речення, цілого тексту), вияв ступеня сформованості навички розуміння прочитаного. Завдання, типи вправ для роботи над словом, реченням, текстом.

Методика роботи над художнім твором у 1-4 класах. Наукові засади аналізу художнього твору (літературознавчі, психологічні, методичні положення).

Основні етапи процесу роботи над художнім твором (перший етап – підготовча робота, первинний синтез; другий етап – аналіз; третій етап – вторинний синтез); їх завдання, зміст роботи.

Методична реалізація змістових ліній. Смісловий і структурний аналіз тексту. Поетапне розуміння тексту молодшими школярами: *I етап* – орієнтування, у фактичному змісті тексту і виявлення емоційного сприйняття прочитаного; *II етап* – читання-аналіз; *III етап* – поглиблений смісловий аналіз тексту, метою якого є досягнення розуміння істотних, зв'язків, відношень, головних ознак тощо (об'єктом такого аналізу можуть бути розвиток дії, сюжету, мотиви поведінки героїв, істотні риси їхнього характеру, мова, композиція твору тощо); *IV етап* – діалогічна взаємодія читача з текстом, узагальнення прочитаного.

Мовленнєвий розвиток учнів на уроках читання. Напрями системи мовленнєвого розвитку молодших школярів: 1) наявність у підручниках орієнтирів, які передбачають виконання учнями завдань на розвиток мовлення;

2) забезпечення мотиваційно-емоційної складової формування у дітей бажання та інтересу до вивчення рідної мови, її збагачення та правильного використання; 3) робота над наголошуванням і вимовою слів; 4) збагачення словника учнів; 5) опрацювання образних засобів художніх творів; 6) пріоритетність розвитку зв'язного мовлення.

Літературний розвиток учнів. Засвоєння літературознавчих понять. Напрями системи літературного розвитку учнів: 1) досягнення жанрової різноманітності кола читання у кожному підручнику з виділенням пріоритетів певних жанрів; 2) достатня частотність у підручниках творів одного автора, що сприяє виявленню взаємозв'язку між автором і темою його творчості; 3) лінійно-концентричний принцип ознайомлення з відомостями про життя і творчість поетів і прозаїків протягом початкового навчання; 4) засвоєння учнями на практичному рівні істотних ознак, які характеризують жанри; 5) ознайомлення з літературними термінами на рівні розпізнавання значення і називання істотних ознак.

Розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного. Напрями формування у молодших школярів літературних творчих здібностей: 1) визначення у програмах для кожного класу конкретних цілей щодо формування в учнів різних елементів творчого розвитку; 2) відбір текстів, які сприяють цілеспрямованому формуванню творчих здібностей; 3) введення у зміст уроків творчих завдань, які стимулюють розвиток різних елементів літературно-творчих здібностей; 4) прогнозування можливого розвитку подій, змісту твору на основі заголовка, ілюстрації, читання першого і заключного абзаців тексту; 5) інтегрування різних видів мистецтва для створення нових образів, думок на основі прочитаного; 6) мотивація до творчості через таку атмосферу спілкування на уроках, яка заохочує учнів придумувати щось своє, фантазувати; широке застосування ігрових прийомів.

Методи, прийоми роботи, види завдань і вправ.

Перевірка, оцінка знань, умінь і навичок читання.

Особливості роботи над творами різних родів і жанрів. Роди літературних жанрів (епос, лірика, драма). **Особливості роботи** над творами різних жанрово-родових форм. Методика роботи над *епічними творами*: оповідання, епічні вірші, казки, байки, легенди, міфи, повісті, повісті-казки.

Методика роботи над *ліричними творами*: пейзажна лірика, сюжетна лірика, вірші-роздуми. Методика заучування творів напам'ять. Значення і завдання вивчення творів напам'ять. Підготовка тексту для заучування. Індивідуальна робота з учнями в процесі вивчення твору напам'ять.

Методика роботи над *драматичними творами* в початкових класах: дитячі п'єси, драматичні казки.

Робота над творами малих фольклорних жанрів: чистомовки, скоромовки, лічилки, мирилки, загадки, прислів'я, жарти, веселинки, потішки тощо. Специфіка опрацювання науково-популярних творів.

Етапи роботи над творами різних жанрів на уроках читання:

- 1) мотиваційна і змістова підготовка до сприймання нового твору;
- 2) первинне ознайомлення учнів з текстом твору і первинний аналіз;

- 3) аналітичне читання (смісловий, структурний і художній аналіз тексту), що має практичну спрямованість і здійснюється на основі багаторазового перечитування тексту;
- 4) висновок-узагальнення з прочитаного;
- 5) удосконалення якостей читацької навички;
- 6) виконання творчих завдань.

Панорама уроків класного літературного читання. Формування читацької компетенції молодших школярів на уроках позакласного літературного читання. Уроки класного літературного читання. Цілі уроків класного літературного читання (навчальні, виховні, розвивальні). Зміст, структура, методичні засоби уроків літературного читання. Мотиваційне забезпечення уроків літературного читання.

Типологія уроків класного літературного читання. Багатоваріантність побудови уроків літературного читання: уроки вивчення творів одного жанру; уроки-сходинки до монографічного вивчення творчості письменника; уроки-інсценізації (або уроки з елементами інсценізації); уроки з ігровим сюжетом; уроки-мандрівки, уроки-подорожі; уроки-роздуми; уроки-діалоги; уроки розвитку літературних творчих здібностей учнів; інтегровані уроки та уроки з блочною інтеграцією змісту різних предметів; узагальнюючі уроки.

Робота з ілюстраціями та аудіовізуальними засобами.

Підготовка вчителя до уроку читання.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з читання.

Методика позакласного літературного читання. Теоретичні засади методики позакласного літературного читання. Позакласне читання – складова курсу «Читання». Мета і завдання позакласного читання. Роль і значення позакласного читання в підготовці школярів-читачів. Зв'язок позакласного читання з класним читанням.

Аналіз структурних компонентів програми: робота над дитячою книжкою. Позакласне читання. Характеристика навчального матеріалу для занять з дитячою книжкою і уроків позакласного читання: властивості книги; типи і різновиди дитячих книг; основні вимоги до вибору дитячих книг.

Поняття про самостійне і несамостійне дитяче читання. Молодший школяр як читач (його вікові особливості, інтереси, можливості). Читацька самостійність як якість особистості. Тип правильної читацької діяльності. Основний метод формування учнів-читачів. Роль дорослого у формуванні дитини-читача.

Формування читацької самостійності молодших школярів. Етапи навчання учнів-читачів: підготовчий (1 клас), початковий (2 клас), основний (3,4 класи). Особливості кожного етапу (завдання, методика роботи та організація навчальної діяльності учнів, вимоги до навчального матеріалу, види бібліотечно-бібліографічної допомоги, організація читацького куточка тощо).

Типи основних структур занять і уроків, методика їх проведення. Підготовка вчителя до уроків позакласного читання.

Індивідуальний підхід до формування читацької самостійності школярів. Оцінювання читацьких умінь учнів.

Методика розвитку усного та писемного мовлення. Теоретичні аспекти проблеми розвитку мовлення в учнів початкових класів. Аудіювання і говоріння (діалог) – види усного мовлення. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів. Поняття про мовлення. Періоди мовленнєвого розвитку людини. Фактори розвитку мовлення. Види мовлення. Внутрішнє і зовнішнє мовлення. Усне (аудіювання і говоріння) і писемне (читання і письмо) мовлення. Діалог і монолог. Мовлення і мислення, їх взаємозв'язок. Висловлювання. Процес породження зв'язного висловлювання (чотири фази). Текст як лінгвістичне поняття. Характерні ознаки тексту. Структура (будова) тексту. Засоби міжфразового зв'язку. Типи текстів. Стилї мовлення і методика їх формування. Критерії культури мовлення і спілкування. Поняття про мовний етикет. Структура і зміст програми з розвитку мовлення учнів. Аналіз програми з розвитку мовлення учнів початкових класів. Аналіз діючих підручників «Українська мова та читання» щодо вимог програми з мовленнєвого розвитку учнів та його реалізації в освітньому процесі. Методи розвитку мовлення учнів. З історії методів розвитку учнів у початковій школі. Імітаційні методи. Комунікативні методи, їх вимоги. Метод конструювання. Прийоми, типи завдань.

Рівні роботи з розвитку мовлення: вимовний, лексичний, граматичний, текстовий. Робота з розвитку мовлення учнів на вимовному рівні. *Розвиток дихання.* Значення дихання для процесу мовлення (читання), необхідність його розвитку. Дихання фізіологічне і мовленнєве. Завдання розвитку мовленнєвого дихання. Вправи на вироблення умінь керувати роботою дихального апарату. Вправи на кероване дихання в процесі мовлення.

Розвиток дикції. Причини неточної роботи артикуляційного апарату. Напрями роботи з розвитку дикції: 1) проведення артикуляційної гімнастики; 2) організація вправ для відпрацювання артикуляції голосних і приголосних звуків.

Розвиток орфоепічних умінь. Причини порушення норм літературної вимови. Завдання вчителя початкових класів з розвитку в учнів орфоепічних норм. Спеціальні вправи на вимову.

Розвиток голосу. Необхідність застосування вправ на розвиток голосу. Дотримання правил гігієни голосу. Вправи на розвиток голосу: зміну голосу (підвищення, пониження), сили звучання, на розуміння і відтворення монотонності, на пришвидшення і сповільнення вимови, на розширення діапазону (об'єму голосу). Формування в учнів поняття про голос, його характеристику, основних голосових умінь. Формування в учнів культури користування голосом у різних ситуаціях.

Розвиток виразності мовлення. Формування в учнів початкових класів уявлень про основні засоби логічної та емоційної виразності. Формування умінь користуватися такими мовними засобами, як: *пауза, логічний наголос, мелодика, темп*, а також позамовними засобами (*поза, жест, міміка*). Умови забезпечення ефективності роботи над виразністю. Методи і прийоми роботи.

Лексичний рівень роботи з розвитку мовлення. Лексикологія як лінгводидактична основа методики словникової роботи. Значення і завдання роботи над збагаченням, уточненням і активізацією словникового запасу, усунення нелітературних слів, лексичних елементів інших мов, сусідніх з українською. Джерела поповнення словника молодших школярів. Основні напрями роботи з уточнення, збагачення словника учнів.

Словниково-логічні, лексико-граматичні вправи. Види вправ, методика організації їх проведення.

Активізація словника. Методика організації та проведення занять, спрямованих на активізацію словника учнів. Форми активізації словника: утворення словосполучень; утворення речень; переказ прочитаного з використанням важливої лексики, найуживаніших доступних молодшим школярам фразеологічних одиниць; побудова зв'язних висловлювань різних типів з використанням опорних слів.

Виправлення і запобігання лексичним помилкам у мовленні школярів.

Методика роботи над словосполученням і реченням

Словосполучення і розвиток мовлення. Розвиток чуття мови, удосконалення культури мовлення на основі усвідомлення сполучуваності слів у мовленні. Розвиток уміння виділяти словосполучення у реченні; постановка запитань від головного слова до залежного. Поєднання граматико-орфографічної роботи з розвитком мовлення учнів у процесі роботи над словосполученням.

Види мовленнєвих вправ зі словосполученням (на розвиток уміння виділяти, будувати, використовувати словосполучення), методика їх проведення. Виправлення і запобігання помилкам у побудові словосполучень.

Речення як мовленнєва одиниця. Завдання роботи над реченням. Удосконалення мовлення учнів на основі граматичних знань про речення. Розвиток умінь правильно будувати різноманітні речення залежно від ситуації спілкування, мети висловлювання. Практичне ознайомлення учнів з використанням різних форм звертання, лексики, за допомогою якої виражають прохання, вдячність, вибачення, застереження тощо. Робота над реченням як окремим етапом підготовки до побудови діалогу. Вправи на побудову діалогів.

Тренування учнів у побудові речень з однорідними членами, у побудові і вживанні в мовленні складних речень зі сполучниками.

Формування в учнів умінь ставити запитання за змістом опрацьованого тексту.

Робота над реченням у процесі побудови зв'язного висловлювання та в ході його удосконалення, доопрацювання.

Види вправ з реченнями. Класифікація вправ: 1) залежно від переваги аналізу чи синтезу (аналітичні, синтетичні); 2) залежно від ступеня самостійності і пізнавальної активності учнів (вправи за зразком, конструктивні, творчі). Методика їх проведення.

Типові помилки у побудові речень. Шляхи виправлення і запобігання помилкам у побудові речень.

Робота з розвитку мовлення на текстовому рівні. Завдання і зміст роботи з розвитку монологічного мовлення. Формування в учнів уявлень про монологічне мовлення.

Види шкільних текстових вправ: переказ, виступ, розповідь, відгук, твір тощо. Класифікація вправ. Характерні ознаки системи розвитку мовлення.

Конкретні вміння учнів у побудові зв'язних висловлювань: уміння, пов'язані з темою; уміння підпорядкувати висловлювання певній ідеї; вміння збирати, систематизувати матеріал; розташовувати матеріал, дотримуючись складеного плану; уміння використовувати мовні засоби; уміння будувати (творити) текст, удосконалювати його.

Формування в учнів початкових класів аудіативних умінь і навичок на уроках української мови. Поняття аудіювання в реальній комунікації. Значення аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. Програмні вимоги до формування в учнів початкових класів аудіативних умінь. Методика організації процесу аудіювання тексту на уроці. Вправи для розвитку аудіативних умінь і навичок для учнів початкових класів.

Компетентнісний підхід до перевірки усних видів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Критерії оцінювання аудіативних умінь молодших школярів.

Робота з розвитку діалогічного мовлення молодших школярів на уроках української мови. Мовленнєва діяльність як основа розвитку особистості. Особливості діалогу як форми усного мовлення. Програмні вимоги до формування в учнів початкових класів діалогічного мовлення.

Особливості методики навчання діалогічного мовлення на уроці української мови. Підготовчі вправи для розвитку діалогічного мовлення. Формування мовленнєвого етикету під час роботи над діалогічним висловлюванням.

Критерії оцінювання рівня сформованості діалогічного мовлення в учнів початкових класів.

Формування монологічного мовлення в учнів початкових класів на уроках української мови. Перекази. Значення і завдання переказів, вимоги до усних і письмових переказів. Класифікація переказів (за дидактичною метою, за типом мовлення, за сприйняттям вихідного тексту, за докладністю передачі змісту, за способом виконання, за ступенем знайомства з вихідним текстом, за місцем виконання). Прийоми підготовки до усного і письмового переказу. Робота над планом тексту для переказування. Методика проведення детального, вибіркового, стислого переказів. Специфіка творчих переказів. Шляхи підвищення самостійності і творчої активності учнів у роботі над переказами текстів різних типів.

Методика роботи над виправленням помилок.

Критерії і норми оцінювання учнівських переказів.

Твори. Місце творів у системі розвитку мовлення. Програмні вимоги до усних і письмових зв'язних висловлювань. Види усних і письмових творів (класифікація за джерелом добору матеріалу, за стилем мовлення, за ступенем участі учнів у складанні тексту, за метою висловлювання, за типом висловлювання, за обсягом, за місцем виконання, за способом виконання).

Основні етапи роботи над учнівським твором. Робота над планом твору. Добір заголовка. Аналіз і вдосконалення учнівських творів. Специфіка підготовки і проведення окремих видів творів (за уявою; на основі досвіду і спостережень

учнів; на основі опосередкованого досвіду; на основі використання матеріалів різних джерел).

Мовленнєві помилки учнів. Типи помилок, причини мовленнєвих помилок. Методика роботи над морфологічними, синтаксичними, стилістичними помилками. Немовні помилки (логічні, композиційні). Прийоми запобігання помилкам у творах учнів. Методика роботи над виправленням помилок.

Критерії і норми оцінювання учнівських творів.

«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Загальні питання методики навчання математики в початковій школі. Сучасні нормативні документи початкової освіти. Мета та завдання вивчення початкового курсу математики. Характеристика змістових ліній освітньої галузі «Математика». Варіативність сучасних концепцій курсу математика для початкової школи України. Освітня галузь «Математика» у Типових освітніх програмах. Навчально-методичне забезпечення курсу математики в початковій школі.

Методика навчання нумерації цілих невід'ємних чисел. Методика опрацювання питань дочислового періоду. Методичні підходи до формування понять натурального числа та нуля. Методика навчання нумерації чисел за концентрами. Аналіз типових помилок та шляхи їх подолання. Розширення поняття числа. Раціональні числа. Методика вивчення частин і дробів.

Методика навчання арифметичних дій та формування обчислювальних умінь і навичок. Арифметичні дії з числами в межах першого десятка. Вивчення таблиць додавання та множення й відповідних випадків віднімання та ділення. Вивчення прийомів усних обчислень в межах сотні, обчислень, що ґрунтуються на нумерації чисел. Вивчення письмового виконання арифметичних дій (додавання, віднімання, множення, ділення) в межах мільйона, ділення з остачею. Вивчення правил порядку виконання арифметичних дій у числових виразах, у тому числі з дужками. Аналіз типових помилок, що виникають під час опрацювання табличних, усних та письмових обчислень та шляхи їх подолання.

Методика вивчення найважливіших величин та одиниць їх вимірювання. Сучасні підходи до вивчення в курсі математики початкової школи величин: довжина, периметр, площа, час, швидкість, маса, вартість, місткість. Методика опрацювання кожної з величин: ознайомлення, способи вимірювання, одиниці вимірювання величин та їх співвідношення, дії над ними. Ознайомлення учнів із залежностями між величинами (ціною, кількістю і вартістю; швидкістю, часом і відстанню). Методика навчання розв'язування задач, що містять зазначені величини. Методика навчання розв'язувати прості арифметичні задачі на визначення швидкості, часу, відстані ціни, кількості та вартості товарів.

Методика навчання розв'язування простих сюжетних задач. Методична система навчання розв'язування сюжетних задач учнів початкової

школи (автор С. Скворцова). Операційний склад загального уміння розв'язування сюжетних задач. Методи і прийоми навчання розв'язування простих сюжетних задач.

Методика навчання розв'язування складених сюжетних задач. Складові процесу розв'язування складених задач. Методична система формування умінь розв'язування складених сюжетних задач певного виду. Формування вмінь розв'язувати складені сюжетні задачі в курсі початкової школи за методичною системою М. Богдановича. Аналіз типових помилок, що виникають під час розв'язування задач та шляхи їх подолання.

Методика формування алгебраїчних уявлень та понять. Формування й розвиток в учнів понять про числові та буквені вирази, рівності й нерівності. Ознайомлення з розв'язуванням задачі за допомогою складання числового виразу. Формування в учнів поняття про рівняння з однією змінною. Особливості формування вмінь учнів розв'язувати рівняння з однією змінною на одну-дві дії на основі взаємозв'язку між компонентами й результатами дій. Методика ознайомлення учнів з розв'язанням задач складанням рівнянь. Формування уявлення про нерівності з однією змінною. Особливості формування вмінь учнів розв'язувати прості нерівності способом добору. Формування в учнів уявлення про функціональну залежність.

Методика навчання геометричного матеріалу в курсі початкової школи. Методика ознайомлення учнів з геометричними фігурами: точка, лінія (пряма, крива, ламана), відрізок, промінь, багатокутники (трикутник, чотирикутник, зокрема прямокутник (квадрат), інші багатокутники та їх елементи - сторони, кути, вершини), кут (прямий, гострий, тупий), коло і круг та їх елементи (центр, радіус, діаметр). Елементарні геометричні побудови (ознайомлення з побудовою прямокутного трикутника; прямокутника (квадрата) за вказаними довжинами сторін (на папері в клітинку); кола - за допомогою циркуля). Формування уявлень про геометричні фігури у просторі: куб, куля, циліндр, піраміда, конус. Методика ознайомлення з обчисленням периметру багатокутників, формулою обчислення периметра прямокутника (квадрата) за його сторонами. Методика навчання розв'язування задач геометричного змісту (пов'язані з обчисленням площі прямокутника).

«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Вступ. Історія розвитку методики навчання природознавству. Мета та структура методики вивчення природничої ОГ. Об'єкт, предмет та завдання. Зв'язок методики з іншими науками. Методологічні основи і методи наукового дослідження. Історія розвитку вивчення природничої ОГ.

Освітні та виховні завдання природознавства в курсі ЯДС. Мета і завдання інтегрованого курсу ЯДС в НУШ. Місце природознавства в ньому. Оволодіння учнями природничими предметними уміньми та навичками. Формування у молодших школярів наукового світогляду в процесі вивчення природознавства. Виховні можливості змісту шкільного природознавства в світлі Концепції НУШ. Здійснення патріотичного, естетичного, екологічного,

санітарно-гігієнічного, фізичного та трудового виховання в ході вивчення природознавства. Розвиток мислення, мови, спостережливості учнів.

Зміст і особливості структурування навчального матеріалу. Природознавство в змісті інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Принципи побудови змісту шкільного природознавства з урахуванням вимог Державного стандарту початкової освіти та Концепції НУШ. Характеристика програми, які реалізують зміст природничої галузі в початковій школі. Інтеграція природознавства в предметі «Я досліджую світ».

Формування природничих уявлень та понять. Форми відображення дійсності в свідомості людини. Методика формування уявлень. Характеристика природничих понять, методика їх формування. Термінологічна робота. Керівництво пізнавальною діяльністю учнів при формуванні понять. Повторення у процесі викладання природознавства. Методика формування природничих умінь у курсі «Я досліджую світ. Зв'язок теорії з практикою.

Методи та методичні прийоми навчання природознавства в курсі «Я досліджую світ». Поняття про методи навчання природознавству в курсі ЯДС. Сучасні підходи до класифікації методів навчання. Характеристика різних груп методів: А) словесно ілюстративні; Б) наочно-ілюстративні та наочно-пошукові; В) практично-репродуктивні; Г) методи формування пізнавальних інтересів; Г) методи контролю і самоконтролю у навчанні. Інтерактивні методи навчання в курсі «ЯДС». Методичні прийоми. Дослід як провідний метод навчання природознавству в курсі ЯДС. Особливості поєднання методів та прийомів при вивченні природознавства в курсі ЯДС. Формування навичок дослідництва у дітей початкової школи в курсі ЯДС.

Матеріальна база та засоби вивчення природничого змісту в курсі «Я досліджую світ». Значення і загальна характеристика матеріальної бази з предмету. Відділ природознавства в кабінеті початкових класів, дидактичні вимоги щодо його оформлення. Наочні посібники та їх класифікація. Допоміжне обладнання. Обладнання куточка живої природи/куточка досліджень НУШ та організація роботи в ньому. Навчально-дослідна ділянка, її роль у закріпленні учнями теоретичних знань. Географічний майданчик, його обладнання, значення у навчанні природничого матеріалу в курсі «Я досліджую світ». Краєзнавчий куточок школи: природничий і суспільствознавчий напрями. Дидактичні можливості картографічної продукції у навчанні учнів курсу ЯДС

Форми навчання природознавству Поняття “форми організації освітнього процесу” та “форми організації навчальної діяльності учнів”. Різноманітність форм організації освітнього процесу з курсу «Я досліджую світ»: урок, позаурочна робота, позакласна робота, екскурсії. Урок – основна форма навчальної роботи з курсу «Я досліджую світ» . Функції уроку. Основні вимоги до сучасного уроку. Типологія уроків. Макро- і мікроструктура уроку. Інтегровані уроки з природознавства та інших предметів. Підготовка вчителя до уроку. Перспективне, тематичне і поурочне планування. Аналіз, самоаналіз і самооцінка уроку. Схема аналізу уроку. Форми організації діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, парна та індивідуальна. Екскурсія, її місце та

значення у процесі навчання молодших школярів природознавству в курсі «Я досліджую світ».

Організація позаурочної та позакласної роботи учнів з природознавства у початковій школі. Суть позаурочної та позакласної роботи природничого змісту як форми організації освітнього процесу. Спільні та відмінні ознаки. Зміст, методи, засоби та форми організації позаурочної та позакласної роботи з природознавства.

Особливості навчання природознавству у малокомплектній школі. Малокомплектна початкова школа та її місце у системі початкової освіти. Особливості організації навчально-виховного процесу та проведення самостійної роботи в класах-комплектах. Особливості організації спостережень, ведення щоденників, календарів природи. Організація і проведення екскурсій. Обладнання до уроків з природознавства в курсі ЯДС для малокомплектної школи. Планування уроків.

Організація проєктно-дослідницької діяльності молодших школярів природничого спрямування. Суть та значення проєктно-дослідницької діяльності молодших школярів. Види проєктів природничого спрямування. Критерії оцінювання результатів проєктних робіт.

«ОСНОВИ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Громадянська освіта у початковій школі та історія її становлення. Вступ. Історія становлення громадянської освіти у початковій школі. Суть і структура громадянської компетентності у світовому та вітчизняному досвіді. Роль освіти для демократичного громадянства. Особливості реалізації змісту ОГ «Громадянська та історична» у Типових освітніх програмах та навчально-методичній літературі для початкової школи

Формування основ громадянської компетентності молодших школярів засобом інструментарію швейцарсько-українського проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні». Концепція розвитку Громадянської освіти в Україні. Структура громадянської компетентності. Інструментарій DOCCU для її формування в молодших школярів

Методика формування основ громадянської компетентності учнів початкової школи

Основи громадянської освіти та методика формування складників громадянської компетентності у молодших школярів. Людина як біосоціальна істота та методика її вивчення у підручниках ЯДС різних авторських колективів. Соціальне середовище людини та методика формування відповідних складових громадянської компетентності учнів. Місце людини в демократичному суспільстві України та методика вивчення відповідного матеріалу за різними Типовими освітніми програмами. Україна як

демократична держава серед країн світу та методика формування відповідних складових громадянської компетентності учнів.

Організація проєктної діяльності учнів із змістом громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ». Види проєктів в курсі «Я досліджую світ» різних авторських колективів, підходи до їх класифікації. Етапи роботи над проєктом. Форми і методи організації діяльності учнів під час виконання проєктів за змістом громадянської освіти. Орієнтовні вимоги до оформлення проєктної документації (портфоліо). Особливості оцінювання проєктної роботи учнів.

Зміст і методика організації роботи учнів з картографічною продукцією в курсі «Я досліджую світ» та інструментарієм ДОССУ. Види та тематика картографічної продукції, яка реалізує зміст освітніх галузей «Громадянська та історична» і «Природнича». Дидактичні можливості картографічних посібників у методиці викладання курсу ЯДС. Взаємозв'язок картографічної продукції та складників громадянської компетентності учнів.

Роль медіа у формуванні основ громадянської компетентності учнів початкової школи. Особливості сприйняття інформації дітьми покоління б. Види видів медіаресурсів та їх вплив на формування складників громадянської компетентності молодших школярів, методика організації роботи з ними. Типи завдань для роботи учнів з різними видами медіа (за таксономією Б. Блума) у процесі вивчення змісту галузі «Громадянська та історична» в курсі ЯДС.

Розвиток soft skills у здобувачів початкової освіти у процесі реалізації змісту громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ». Суть soft skills як дидактичної категорії. Підходи їх характеристики у нормативних документах початкової освіти. Методика формування soft skills в учнів початкової школи у сучасній практиці НУШ. Роль театралізації у цьому процесі. Особливості формування soft skills в молодших школярів засобом інтерактивних вправ та театралізованої діяльності.

«ОСНОВИ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Особливості вивчення змісту соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. Поняття здоров'я. Складові здоров'я та його критерії. Поняття здоров'я. Здоров'я та його складники: психічний і емоційний, фізичний, соціальний і духовний. Біологічні, соціальні та психологічні аспекти здоров'я. Критерії здоров'я. Показники та рівні здоров'я. Система «людина-життєве середовище».

Характеристика Державного стандарту початкової освіти із «Соціальної та здоров'язбережувальної» освітньої галузі. Порівняльний аналіз змістових ліній типових освітніх програм (за програмою Р. Шияна) та (за програмою О. Савченко). Аналіз програми та змісту підручників з «Я досліджую світ» (соціальна і здоров'язбережувальна галузь) для 1-4 класів. Правила особистої безпеки й безпеки інших вдома, школі та у природному й техногенному середовищі прогнозування наслідків небезпечних дій. Значення

підприємливості та етичної поведінки для поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту учнів початкової школи.

Програмові вимоги щодо формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентності молодшого школяра за змістовими лініями типових освітніх програм. Програмові вимоги щодо формування здоров'язбережувальної та соціальної компетентностей учнів за змістовими лініями типових освітніх програм. Шкідливі звички. Їх вплив на здоров'я людини. Рациональне харчування. Вплив на здоров'я молодшого школяра. Норми етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту. Підприємливість і споживча культура для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту.

Форми навчальних занять соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, їх види та методика проведення в початковій школі. Урок як одна з основних форм організації навчальної діяльності молодших школярів з вивчення соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі. Інтегровані уроки, їх ознаки, структура. Підготовка вчителя до інтегрованого уроку. Тематичні дні у вивченні соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі. Алгоритм їх підготовки і проведення в початковій школі. Ігрові форми організації освітнього процесу з молодшими школярами.

Система здоров'язбережувальної діяльності початкової школи в контексті НУШ. Загальна характеристика шкільних факторів ризику, що впливають на здоров'я дітей. Стресова педагогічна тактика. Інтенсифікація навчального процесу. Невиконання фізіологічних та гігієнічних вимог організації освітнього процесу. Недостатня обізнаність педагогів з вимогами оздоровчої педагогіки. Шкільний булінг.

Сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в початковій школі. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів щодо вивчення соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі. Поняття та складові здоров'язбережувальної діяльності вчителя початкової школи. Основні вимоги до організації та проведення уроків з використанням здоров'язберігаючих технологій. Форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі (усне опитування, письмова перевірка, практична перевірка, тестування, перевірка якості виконання практичних завдань, інтерв'ювання, дослідницька діяльність, спостереження за учнем у навчальній ситуації та практичному житті).

Здоров'язбережувальні педагогічні технології в початковій школі. Основні принципи застосування здоров'язбережувальних технологій. Створення спільноти в класі. Методика проведення ранкових зустрічей на позиціях здоров'язбереження. Види здоров'язбережувальних технологій: Психоемоційне налаштування. Музичний супровід уроку. Ігри та ігрова терапія. Казкотерапія. Кольоротерапія. Дихальна гімнастика. Арт-терапія. Релаксаційні вправи. Підготовка вчителя до організації та запровадження здоров'язбережувальних технологій.

Методика організації позанавчальної діяльності із соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі в початковій школі. Година здоров'я, вікторини, конкурси, квести, олімпіади з вивчення соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі, їх види та методика проведення. Клуби, гуртки зі здоров'язбережувальної та соціальної освіти молодших школярів, методика їх організації. Екскурсія як форма організації освітнього процесу зі здоров'язбережувальної та соціальної освітньої галузі, особливості її проведення. Проектна діяльність учнів початкових класів в контексті інтеграції вивчення здоров'язбережувальної та соціальної освітньої галузі, особливості її організації та проведення.

«ОСНОВИ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Актуальні та загальні питання методики викладання фізкультурної освітньої галузі в Новій українській школі. Загальна характеристика «Фізкультурної освітньої галузі». Нормативні документи. Змістові лінії фізкультурної освітньої галузі. Вихідні поняття теорії фізичного виховання. Фізична культура. Фізичне виховання, Фізичний розвиток. Спорт. Порівняльний аналіз типових освітніх програм О.Я. Савченко та Р.Б. Шияна) (фізкультурна освітня галузь).

Завдання, методи та засоби фізичного виховання молодших школярів. Принципи фізичного виховання. Завдання з фізичного виховання. Основні методи фізичного виховання та їх класифікація. Фізичні вправи як основний засіб фізичного виховання. Класифікація фізичних вправ. Природні сили, гігієнічні фактори як засоби фізичного виховання. Принципи фізичного виховання.

Особливості методики проведення уроку з фізичної культури. Структура уроку фізичної культури. Нормування та регулювання навантажень на уроках фізичної культури. Зміст і розподіл навчального матеріалу на уроці фізичної культури. Сучасні вимоги до організації та проведення уроку фізичної культури.

Фізична культура в системі загальної середньої освіти дітей молодшого шкільного віку. Рухова активність та здоров'я дітей. Методичні вимоги до вивчення змістової лінії «Базова рухова активність». Визначення поняття руху та рухової активності. Рух та здоров'я дітей. Кінезофілія. Поняття «гіперкінезія». Її види. Норми рухової активності та їх критерії. Основні види рухової активності. Види діяльності молодших школярів, які спрямовані на формування життєво необхідних рухових умінь і навичок. Загальнорозвивальні вправи, біг, стрибки, вправи з м'ячем.

Методичні вимоги до вивчення змістової лінії «Ігрова та змагальна діяльність учнів». Мета рухливих ігор. Правила безпечної поведінки під час проведення рухливих ігор. Види зимових та літніх спортивних ігор та естафет.

Методичні вимоги до вивчення змістової лінії «Турбота про стан здоров'я та безпеку». Фізична культура як сукупність фізичних вправ, що

сприяють зміцненню та збереженню здоров'я молодшого школяра. Вправи для формування постави та профілактики плоскостопості. Вправи для розвитку фізичних якостей: сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координації.

Зміст, форми та методи проведення позакласної роботи з фізичного виховання у початкових класах. Загальна характеристика позакласних форм занять з фізичного виховання у початкових класах. Фізичне виховання учнів поза школою.

«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Інформатика у початковій школі НУШ. Інтеграція курсу інформатики з іншими предметами. Предмет методики навчання інформатики і його місце в системі професійної підготовки вчителя початкових класів. Інформатика як наука і навчальний предмет у школі. Концепції шкільного курсу інформатики НУШ. Державний стандарт початкової освіти та освітня галузь «Технології». Методична система навчання інформатики в початковій школі. Загальна характеристика її основних компонентів (цілі, зміст навчання, методи, форми і засоби навчання). Можливості інтеграції курсу інформатики з іншими предметами.

Санітарно-гігієнічні вимоги до проведення занять. Кібербезпека дитини. Сформувати знання вимог та правил санітарно-гігієнічних на заняттях, ознайомити з правилами поведінки і БЖ під час роботи за комп'ютером, сформувати поняття кібербезпеки, уявлення про інформаційну безпеку, як ознаку нової інформаційної компетентності, навчитися обережно поводитись при роботі в Інтернеті; методика засвоєння теми з кібербезпеки.

Ознайомлення зі світовими освітніми програмами по вивченню курсу з інформатики у початковій школі та порівняння з вітчизняною. Познайти й проаналізувати подібні та відмінні риси й світові тенденції в галузі інформатики, визначати перспективи розвитку. Збагачувати національну педагогічну культуру за рахунок міжнародного досвіду. Познайти зі змістом, формами, методами вивчення інформатики, та шляхів підвищення ефективності освіти у розвинених країнах світу та в Україні. Сформувати власну педагогічну позицію. Розвиток педагогічного мислення, професійної самосвідомості. Створення особистого портфоліо.

Методика навчання інформатики у початковій школі та її особливості. Програмні засоби. Типи програмних засобів для вивчення теми: тренажери миші, клавіатурні тренажери, демонстраційні програми. Реалізація змістової лінії "Комп'ютер та його складові". Методика формування початкових навичок роботи з ПК. Типи програмних засобів для вивчення теми: тренажери миші, клавіатурні тренажери, демонстраційні програми. Ознайомити з програмними засоби для формування початкових навичок роботи з комп'ютером (GCompris, Сходинки до інформатики, Інформатика). Проаналізувати конспекти-уроків за цими темами та навчитися застосовувати тренажери під час інтеграції уроків.

Методика формування алгоритмічного мислення. Розуміння методики формування алгоритмічного мислення. Усвідомлення різновидів алгоритмів за певною структури. Методика введення елементів навчальної алгоритмічної мови. Методика реалізація системи вправ на виконання: відшукування помилок, відтворення, заміну, конструювання, перехід від однієї до іншої форми подання алгоритмів різної структури. Методика проведення окремих етапів уроку інформатики. Комп'ютер як засіб для перевірки і оцінювання результатів навчання.

Інноваційні методики навчання інформатики.

Методика проведення нестандартних типів уроків інформатики. Шляхи підвищення ефективності уроків інформатики. Дистанційна форма навчання інформатики. Проведення дистанційних занять, види дистанційних занять. Ігрові технології. Мережеві технології. Інтерактивні технології. Проектні технології. VR-технології.

Особливості створення проєктів на уроках інформатики. Метод проєктів на уроках інформатики. Види проєктів. Міжпредметний взаємозв'язок. Шляхи реалізації проєктної діяльності сучасними інформаційними технологіями. Програми презентацій (Power |Point, Canva, Prezi). Використання та створення інтелект-карт, інфографіки, презентацій шаблонного характеру, міні книг, кліпів, відео.

Використання соцмереж в освітньому процесі молодших школярів. Соціальні мережі як явище у сучасному суспільстві, їхній вплив на освітні процеси, можливості застосування соцмереж у навчанні. Класифікація інтернет-ресурсів, які можна використовувати в освіті. Віртуальні платформи, Інтернет-сайти, веб-сервіси або портали в Інтернеті. Психолого - дидактичний аналіз помилок вчителів при використанні соціальних мереж та шляхи їх попередження і усунення.

Використання сучасних освітніх інтерактивних ігор з навчальною метою. Методика викладання інтерактивних технологій на уроці інформатики. Бінарні уроки інформатики. Використання обчислень в електронних таблицях. Створення тестових завдань. Використання мультимедійних дошок та створення завдань для їх користування. Ігрові технології в поєднанні з мережевими. Методика використання ігрових технологій на уроці інформатики.

Особливості онлайн-етикету та методика формування. Місце онлайн-етикету в освітньому процесі та його роль у формуванні й розвитку особистості. Методика розвитку онлайн-етикету. Різниця між цифровим та мережевим етикетом. Письмова комунікація. Відео-комунікація. Аудіо-комунікація. Правила та норми.

«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Інтеграція мистецтв – провідна тенденція перебудови змісту освіти. Інтеграція як основа впровадження нових методик навчання мистецтва в «Новій українській школі». Мистецька освітня галузь в «Новій українській школі» та її розвивальні, виховні можливості. Концептуальні основи інтегрованого курсу

«Мистецтво» в «Новій українській школі». Мистецький тезаурус як фактор інтеграції. Загальні організаційно-методичні підходи до навчання мистецтва в контексті художньої дидактики. Моделювання уроків. Взаємоузгодження та інтегрування домінантних, синтетичних мистецтв.

Візуальне мистецтво та його місце у світовій культурі. Зміст, мета і завдання візуального (образотворчого) мистецтва у початковій школі. Художньо творчий розвиток учнів на уроках образотворчого мистецтва. Психологічний і фізіологічний розвиток молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Предмет Образотворче мистецтво в загальноосвітній школі Державний стандарт освітньої галузі “Мистецтво”. Особливості підготовки, організації та здійснення процесу навчання учнів образотворчому мистецтву. Загальні вимоги до уроків образотворчого мистецтва: дидактичні, виховні, розвиваючі, організаційні. Типи, структура, мета уроків образотворчого мистецтва. Основи образотворчого мистецтва: Основні закони, правила, прийоми та засоби композиції. Організація площини зображення. Врівноваження зображуваних форм. Композиція натюрморту. Тематична композиція. Декоративна композиція. Послідовність роботи над ескізом сюжетної композиції. Передача форми, простору та об’єму на площині. Характерні ознаки форми, пропорції, конструкції. Передача об’єму засобами графіки і живопису. Просторові відношення. Закони перспективи. Практичне засвоєння правил зображень просторових явищ. Основи кольорознавства. Різноманітні художні техніки та прийоми виконання образотворчих завдань.

Організація практичної діяльності вчителя початкової школи. Навчально-методичне забезпечення занять з образотворчого мистецтва. Форми і методи роботи вчителя на заняттях з образотворчого мистецтва. Методика організації естетичного сприймання дійсності та мистецтва в початковій школі.

Методика формування образотворчої компетентності молодших школярів. Формування в учнів початкових класів навичок передачі реальної форми предметів в об’ємі та на площині. Формування в дітей навичок формо та образотворення, конструктивних умінь. Передача об’єму окремих предметів на основі закономірностей спостережуваної перспективи. Розробка конспектів уроків і моделювання уроків по різних видах художньої діяльності. Художній образ як основа композиційної діяльності молодших школярів. Різноманітні засоби створення художнього образу на площі ні та в об’ємі. Значення композиції у створенні художнього образу. Формування потреб і здібностей у молодших школярів до продуктивної художньої творчості, вміння створити виразний художній образ, оригінальну композицію того чи іншого виду образотворчого мистецтва. Навчання дітей основам структурної побудови композиції” та вираження її емоційно смислового задуму.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти в галузі «Мистецтво». Вимоги Державного стандарту початкової освіти до обов’язкових результатів навчання здобувачів освіти з мистецької галузі. Типові освітні програми. Вимоги до обов’язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти освітньої галузі «Мистецтво». Об’єкти,

функції і види контролю навчальних досягнень учнів початкових класів. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з образотворчого мистецтва. Ілюстративне календарне планування його структура та оформлення.

Театральне мистецтво та його художньо-естетичне виховне значення. Художньо-творча діяльність та естетичне виховання молодших школярів засобами театрального мистецтва. Театралізовані та сюжетно-рольові ігри як важливий фактор формування творчої особистості молодшого школяра. Різновиди театралізованих дійств та їх драматургічна основа. Психолого-педагогічні та творчі вміння педагога-керівника в організації й проведенні театралізованих дійств. Специфіка екранного мистецтва та його роль у вихованні молодших школярів.

Основи музичного мистецтва та методика його викладання у початковій школі. Специфіка методів мистецької освіти, особливості методів музичного навчання. Характеристика методів музичної освіти за різними класифікаціями (Г. Падалки, Л. Масол, Л. Школяр та інш.) Методика вибору методів в мистецькій освіті.

Методика організації сприймання творів музичного мистецтва учнями початкової школи. Сприймання – основний вид діяльності на уроках мистецтва. Структура музичного сприймання та етапи його формування. Типи музичного сприймання. Особливості музичного сприймання школярів початкової школи. Педагогічні умови формування музичного сприймання. Методика проведення художньо-педагогічного аналізу музичних творів на уроках музичного мистецтва. Вимоги до його проведення.

Методика проведення вокально-хорової роботи в початковій школі. Значення хорового співу у формуванні особистості школяра початкової школи. Принципи підбору хорового репертуару. Особливості співацького розвитку учнів початкової школи різного віку. Режим та охорона дитячого голосу. Методика формування вокально-хорових вмінь та навичок на уроці мистецтва. Особливості розспівування на уроці мистецтва у початковій школі. Методика розучування пісні.

Основи хореографічного мистецтва. Методика організації та реалізація музично-ритмічної діяльності учнів початкової школи. Мета та значення музично-ритмічних рухів на уроках мистецтва. Історичні аспекти ідеї музично-ритмічного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Спадщина Ж. Далькроза, К. Орфа, В. Верховинця. Види музично-ритмічної діяльності учнів на уроках мистецтва. Методика організації та проведення музично-ритмічної діяльності учнів початкової школи. Специфіка хореографічного мистецтва. Його зв'язок з іншими видами мистецтва. Види хореографічного мистецтва. Жанри народного танцю. Характеристика сучасних стилів та напрямів хореографічного мистецтва.

«МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»

Теорія та методика трудового навчання в початковій школі. Мета трудового навчання на сучасному етапі розвитку початкової школи. Розвивальний характер трудового навчання. Дидактичні принципи визначення змісту і організації трудового навчання в початковій школі. Методи трудового навчання і їх класифікація. Методика творчого пошуку в трудовому навчанні. Типи і структура уроків трудового навчання. Форми організації праці учнів. Оптиміальне поєднання на уроках трудового навчання словесних, наочних і практичних методів навчання, колективної та індивідуальної форм навчання. Специфіка підготовки учителя до уроків трудового навчання. Оцінно-діагностична діяльність учителя на уроках трудового навчання. Організація позаурочних видів роботи учнів з трудового навчання.

Художнє конструювання із паперу та картону. Папір його властивості, виробництво. Витинанка як вид декоративно-ужиткового мистецтва. Художнє конструювання орнаментальних і знакових композицій в техніці аплікація. Формування художніх виробів із смуги паперу в техніці переплетення. Гофровані структури із паперу в художньому конструюванні. Паперопластика в художньому конструюванні. Художнє конструювання з одного аркушу паперу (геометричні тіла, коробки, іграшки). Художнє конструювання книжкового блоку. Складові книжкового блоку. Методика виконання книжки. Техніки торцювання, квілінгу, мозаїки, колажу в трудовому навчанні.

Художнє конструювання із текстильних та волокнистих матеріалів. Волокнисті матеріали їх властивості. Конструювання з волокнистих матеріалів. Види текстильних матеріалів. Аплікація з тканини. Гудзики. Художнє конструювання із текстильних матеріалів. Викрійки. Художнє конструювання з ниток. Плетення.

Художнє конструювання із пластичних та природніх матеріалів. Пластичні матеріали, їх властивості. Глина в трудовому навчанні. Пластилін та солоне тісто на уроках трудового навчання. Поняття «рельєф», «барельєф», «горельєф». Пап'є-маше в художньому конструюванні. Природні матеріали, їх види. Створення декоративних виробів із листя, квітів, соломки. Інструменти та приладдя. Створення декоративних виробів з об'ємних природніх матеріалів.

Метали, дрiт, штучні та утилізовані матеріали в художньому конструюванні. Метали, їх властивості, виробництво. Художня обробка фольги. Конструювання з дроту. Штучні та утилізовані матеріали як об'єкт трудового навчання. Художнє конструювання виробів із штучних матеріалів. Художнє конструювання виробів із утилізованих матеріалів.

Технічне моделювання і конструювання в початковій школі. Особливості конструювання виробів з різних конструкторів (гра «Танграм», «Будівельник», «LEGO», металевий конструктор) в початковій школі. Конструювання рухомих моделей із картону і паперу. Дизайн технічних форм. Художнє конструювання архітектурних форм. Бісероплетіння на уроках трудового навчання.

КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Теоретичні засади викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Місце інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у Державному стандарті початкової освіти. Порівняльний аналіз освітньої галузі «Я досліджую світ» в типових освітніх програмах Савченко О.Я та Шияна Р.Б. Особливості змістового забезпечення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Педагогічні аспекти формування ключових та предметних компетентностей в реалізації інтегрованого курсу ЯДС. Теоретичні й методичні основи компетентнісного підходу як засобу досягнення освітніх завдань початкової школи. Ключові компетентності та їх реалізація в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Формування предметних компетентностей як сукупності знань, умінь, навичок з інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Сутність і особливості інтеграції в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Формування екологічної компетентності учнів початкових класів в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Екологічна компетентність як одна з ключових компетентностей Нової української школи. Реалізація екологічної компетентності в освітніх галузях інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Методи формування екологічної компетентності молодших школярів. Розвиток в учнів екологічної компетентності засобами ігрових технологій.

Методика формування дослідницької діяльності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Діяльнісний підхід до організації інтегрованого навчання. Навчання школярів умінь порівнювати та класифікувати. Методика формування уявлень і понять у курсі «Я досліджую світ». Формування в молодших школярів умінь установлювати причинно-наслідкові зв'язки на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Формування у школярів умінь проведення спостережень, дослідів та експериментів. Моделювання як навчальна діяльність

Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Сучасний урок як виклик часу. Особливості викладання інтегрованого курсу «ЯДС». Групова робота як засіб формування ключових компетентностей молодших школярів. Особливості та роль екскурсій у пізнанні навколишнього світу інтегрованого курсу «ЯДС». Проектна діяльність на уроках інтегрованого курсу «ЯДС». Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

РОЗДІЛ 2.
ЗМІСТ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
спеціальності 013 «Початкова освіта»
за вибіркоким блоком поглибленого вивчення дисциплін

«ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Психологія вікова, педагогічна з основами психодіагностики. Проблема дитинства у віковій та педагогічній психології: вітчизняний і зарубіжний досвід. Структура вікової та педагогічної психології. Психічний розвиток та становлення особистості на різних етапах онтогенезу.

Раннє навчіння та особливості виховання (навіювання, наслідування, концепції раннього навчіння і розвитку; виховні впливи, стилі сімейного виховання). Види діяльностей дошкільника та їх характеристика. Гра як основний вид діяльності, види. Вплив на формування особистості дитини. Продуктивні види діяльності їх характеристика. Участь дорослих у підготовці дітей до нового виду діяльності. Особливості навчальної діяльності дітей раннього та дошкільного віку. Готовність дитини до навчання в школі. Види готовності та їх характеристика. Сучасні проблеми навчання шестиліток.

Самосвідомість і самооцінка дітей молодшого шкільного віку. Пізнавальні потреби і мотиви навчальної діяльності молодших школярів. Новоутворення і досягнення психічного розвитку у молодшому шкільному віці. Формування особистості молодшого школяра. Особливості спілкування молодших школярів з учителем. Характеристика підліткового віку.

Психодіагностика як наука і практична діяльність. Поняття психодіагностичного методу, його особливості в порівнянні з традиційними дослідницькими методами. Класифікація методів психодіагностики. Індивідуальне та групове психодіагностичне обстеження, скринінг. Вимоги, яким повинні відповідати підбір методик і розробка програми обстеження. Поняття етичних норм як комплексу норм і принципів щодо захисту інтересів досліджуваних.

Психодіагностика. Основні види надійності та методи оцінки надійності методики. Основні види валідності та методи їх визначення. Основні етапи психодіагностичного обстеження. Основні професійно-етичні принципи в психодіагностиці. Загальна характеристика тестів інтелекту. Діагностика креативності. Типологічний підхід до дослідження властивостей особистості.

Теоретичне обґрунтування проєктивного підходу до діагностування особистості. Підсвідоме та проєктивні методики. Особливості розробки, застосування та використання результатів проєктивних методів. Класифікація проєктивних методів. Види проєктивних методів.

Психологічне консультування. Сутність методу бесіди. Загальна характеристика етапів бесіди. Знайомство як початок бесіди. Мета та завдання бесіди. Роль консультанта в бесіді. Формування запиту. Розпитування клієнта та

його фази. Психокорекційний вплив. Завершення бесіди (підсумки, перспективи подальшої взаємодії консультанта та клієнта, прощання з клієнтом).

«ІНОЗЕМНА МОВА»

Загальні питання методики навчання іноземної мови в початковій школі. Система навчання іноземної мови в початковій школі відповідно до вимог концепції НУШ. Зміст, цілі та засоби навчання іноземної мови в початковій школі у контексті положень Концепції «Нової української школи». Компетентністний підхід до навчання іноземної мови молодших школярів, ключові компетенції, що формуються на уроках іноземної мови. Реалізація методичних принципів навчання іноземної мови та інтегрованих змістових ліній на уроці іноземної мови в початковій школі.

Методика навчання видів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Засоби формування мовленнєвих компетентностей учнів. Формування та розвиток компетентностей молодших школярів в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Методика навчання усного іншомовного мовлення, види ігрових вправ з навчання говорінню. Система вправ з навчання техніки читання англійською мовою. Формування навичок застосування інтерактивних технологій у навчання читанню, монологічному та діалогічному мовленню, аудіюванню. Особливості навчання письму на уроках іноземної мови. Навчання писемним видам продукування учнів з іноземної мови.

Методика навчання аспектів мови (формування мовних компетентностей). Етапи навчання фонетичного матеріалу в початковій школі. Інтерактивні технології навчання звуків іноземної мови, формування навичок вимови та інтонування на уроці іноземної мови. Процес засвоєння лексичного матеріалу: ознайомлення з новими лексичними одиницями та рецептивні види мовленнєвої діяльності (сприйняття на слух та зорове сприйняття). сучасні технології введення та активізації лексичних одиниць, словосполучень, сталих виразів на уроці іноземної мови. Методи формування граматичної компетенції молодших школярів. Формування вмінь роз'яснювати іншомовний граматичний матеріал, наводити приклади вправ та створювати ігрові ситуації та ігрові завдання, розробляти дидактичні ігри на основі іншомовного матеріалу.

Організація сучасного уроку іноземної мови в початковій школі. Структура та вимоги до сучасного уроку іноземної мови, оформлення конспекту уроку іноземної мови. Організація колективної та групової роботи як основа навчання усної іншомовної взаємодії учнів початкової школи. Ігрова діяльність на уроці іноземної мови як основа формування пізнавальної активності учнів. Види ігор на уроці іноземної мови. Особливості застосування методів навчання іноземної мови (аудіо-візуального, комунікативного методу, методу повної фізичної реакції, драматично-педагогічного методу ті інших). Поняття “вправа” та “система вправ”. Класифікація вправ у відповідності до їхнього призначення. Види контролю та оцінювання на заняттях з англійської мови. Очікувані результати з формування іншомовної компетентності учнів.

«ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»

Теорія і методика формування математичних уявлень

Теоретичні основи методики формування математичного розвитку дошкільників.

Предмет теорії та методики формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку та завдання курсу, як науки. Становлення та розвиток методики формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Теоретичні основи формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Реалізація завдань наступності дошкільної і початкової математичної підготовки учнів за вимогами Базового компоненту дошкільної освіти та Державного Стандарту початкової освіти.

Методичні положення організації процесу формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. Методика формування у дітей уявлень про множину. Розвиток у дітей уявлень про число, лічбу та обчислення. Методика розв'язування сюжетних задач. Розвиток уявлень про величину предметів. Розвиток уявлень про форму предметів та геометричні фігури. Методика формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку. Методика формування у дітей уявлень і понять про час.

Сучасні педагогічні технології формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. Загальні підходи до моделювання занять з дошкільниками за технологічними вимогами. Алгоритм підготовки вихователя до моделювання заняття за технологічними принципами. Педагогічно доцільні технології формування елементарних математичних уявлень у дошкільників.

Дошкільна лінгводидактика

Теоретико-методичні засади дошкільної лінгводидактики. Теоретичні засади дошкільної лінгводидактики. Закономірності становлення і розвитку мовлення, мовленнєвого спілкування дітей. Професійно-мовленнєве спілкування вихователя як комунікативний чинник мовленнєвого розвитку дітей. Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення, мовленнєвого спілкування дітей.

Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики. Лінгводидактичні концепції педагогів минулого. Сучасний стан розвитку дошкільної лінгводидактики в Україні та зарубіжних країнах.

Становлення і розвиток мовлення дітей раннього віку. Закономірності становлення і розвитку мовлення дітей на етапі раннього дитинства. Методика розвитку мовлення дітей раннього віку.

Основні напрями розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Методи виховання звукової культури мовлення. Методика словникової роботи. Методика формування граматичної будови мовлення. Методика розвитку зв'язного мовлення. Методика ознайомлення дітей з художньою літературою.

Формування мовленнєвої підготовленості дітей до школи. Методика навчання української мови як державної. Методика навчання дітей грамоти.

Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей

Соціально-естетична сутність образотворчого мистецтва.

Образотворче мистецтво – специфічна форма відображення дійсності. Види образотворчого мистецтва. Образотворче мистецтво в історичному аспекті.

Теоретичні основи образотворчої діяльності дітей дошкільного віку.

Становлення і перспективи розвитку методики образотворчої діяльності дітей. Анатомо-фізіологічні особливості дітей дошкільного віку та психологічні механізми розвитку образотворчої діяльності. Проблеми розвитку творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності.

Методика розвитку особистості дитини в різних видах образотворчої діяльності. Організація образотворчої діяльності дітей. Методика розвитку у дітей здібностей до сприймання краси в різних формах її існування. Особливості методики зображувальної діяльності в групах раннього віку. Методика розвитку дитячого малювання, альтернативні підходи. Методика розвитку дитини в ліпленні. Методика розвитку аплікаційної діяльності. Методика розвитку конструктивної діяльності. Особливості методики організації образотворчої діяльності в групах із змішаним віковим складом.

Вихователь як співучасник і організатор образотворчої діяльності дітей. Альтернативні підходи до планування ОТД. Перспективність і наступність в організації ОТД в ДНЗ і школі. Спільна робота ДНЗ з сім'єю з питань організації образотворчої діяльності. Інноваційно-пошукова робота педагога в організації образотворчої діяльності дітей.

РОЗДІЛ 3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Комплексний кваліфікаційний іспит

Під час оцінювання професійних компетентностей випускників бакалавратури на комплексному кваліфікаційному іспиті враховуються такі складові (табл. 1)

Таблиця 1

Складові комплексного кваліфікаційного іспиту, що підлягають оцінюванню

Складові іспиту	Кількість балів
<p>1. Тестова перевірка знань у системі Moodle: Включає питання з педагогіки та методик навчання освітніх галузей у початковій школі (мовно-літературної, математичної, природничої, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної, фізкультурної, мистецької, технологічної, інтегрованого курсу «Я досліджую світ»).</p>	60 балів
<p>2. Практичні завдання Перше є кваліфікаційним завданням, пов'язаним із методиками навчання освітніх галузей у початковій школі. Друге є кваліфікаційним завданням, пов'язаним з вибіркоким блоком поглибленого вивчення (психологія або іноземна мова, дошкільна освіта)</p>	40 балів

У відповідях випускники першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинні показати глибину та усвідомленість професійних знань, розвиток професійних вмінь, навичок та фахових програмних компетентностей з програмними результатами навчання відповідно до ОПП Початкова освіта. Відповідь повинна свідчити про розуміння завдань удосконалення системи освіти в Україні, наявність високого професійно-педагогічного потенціалу особистості, розуміння свого призначення в суспільстві, поєднання фундаментальних знань з професійними вміннями і навичками, загальну культуру, емоційну виразність та культуру спілкування.

Оцінювання відповідей на іспиті здійснюється відповідно до визначених критеріїв та показників (табл. 2)

Таблиця 2

Критерії оцінювання відповідей студентів на комплексному кваліфікаційному іспиті

Критерії оцінювання	Кількість набраних балів	Оцінка		Рівень компетентності
		за нац. шкалою	за ECTS	
Студент бакалавратури, що показав всебічне, систематичне та глибоке знання навчально-програмного матеріалу; вміє	90-100	5	A	Високий

вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять та їх значення для набуття професії; проявив творчі здібності в розумінні, викладанні та використанні навчального програмного матеріалу				
Студент бакалавратури показав повне знання програмного матеріалу; успішно виконав передбачені у програмі завдання; показав систематичний характер знань за спеціальністю, спроможний їх самостійно поповнювати та оновлювати в ході подальшої професійної самоосвіти	80-89	4	B	Достатній
Студент бакалавратури вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; вміє контролювати власну діяльність; добирати аргументи для підтвердження думок, але припускається несуттєвих помилок	70-79		C	
Студент бакалавратури значну частину теоретичного матеріалу відтворює на репродуктивному рівні; припускається суттєвих помилок під час відповіді; вміє виконувати завдання, передбачені програмою; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою	65-69	3	D	Середній
Студент бакалавратури не дає конкретну вичерпну відповідь; відхиляється від екзаменаційного питання; не аргументує відповідь прикладами; не посилається на літературні джерела; відчуває труднощі при встановленні зв'язку між питаннями, які розкриває, та їх практичною реалізацією у педагогічній практиці	60-64		E	
Студент бакалавратури володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; має прогалини у знаннях основного програмного матеріалу; припускається суттєвих помилок у відповідях на питання	35-59	2	FX	Низький
Студент бакалавратури не засвоїв матеріал у межах програм курсів дисциплін за фахом, не може відтворити навчальний матеріал	1-34		F	

Захист бакалаврської роботи

Оцінювання результатів бакалаврського дослідження відбувається з опорою на такі вимоги та критерії (табл. 3).

Таблиця 3

Шкала оцінювання відповідей і якості виконання бакалаврської роботи при її захисті

	Критерії оцінювання	Кількість балів
1.	Загальне оформлення роботи	10
2.	Вступ	18
	2.1. Актуальність	3
	2.2. Об'єкт	3
	2.3. Предмет	3
	2.4. Гіпотеза	3
	2.5. Наукова новизна	3
	2.6. Практичне використання	3
3.	I розділ	20
	3.1. Висвітлення теоретичних питань	10
	3.2. Використання та посилання на першоджерела	10
4.	II розділ	17
	4.1. Висвітлення власного доробку	10
	4.2. Оформлення експерименту	7
5.	Висновки	10
6.	Додаткові матеріали	5
7.	Оформлення першоджерел	5
8.	Доповідь та відповіді на запитання	15
Всього:		100

РОЗДІЛ 4. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Приклади тестових завдань

1. Мета сучасного виховання (згідно Закону України «Про освіту»):
Виберіть одну відповідь:

- a. формування правильної моральної поведінки
- b. формування фізично здорової особистості
- c. формування всебічно розвиненої особистості

2. За типом мовлення тексти класифікують на
Виберіть одну відповідь:

- a. розповідь, опис, міркування
- b. монологічні та діалогічні тексти
- c. прозові та віршовані тексти
- d. тексти художнього та наукового стилів

3. Принцип сезонності полягає у:
Виберіть одну відповідь:

- a. створенні психічного образу в результаті процесів відчуття і сприймання
- b. організації спостережень за змінами в живій і неживій природі у різні пори року
- c. створенні образів, конкретних уявлень, на основі яких будується навчально-пізнавальна діяльність учнів, спрямована на оволодіння системою природознавчих уявлень і понять

4. У якому рядку вказано вид задачі: «На одній зупинці з трамваю вийшло 12 осіб, на другій - 10 осіб. Скільки всього осіб вийшло на двох зупинках?»
Виберіть одну відповідь:

- a. знаходження невідомого зменшеного
- b. знаходження остачі
- c. знаходження суми
- d. знаходження доданка

5. Малювання з натури це
Виберіть одну відповідь:

а. малюнок на тему з оточуючого життя, де можна не тільки зафіксувати, що відбулося в даний момент, а і розташування зображення так, як потрібно для виразності твору, для розкриття певної ідеї автора

б. малюнок, який розкриває і доповнює зміст твору, допомагає краще зрозуміти і запам'ятати, ясніше уявити образи творів

с. це зображення конкретного предмета, передача його конкретних особливостей з фіксованої точки зору

Кваліфікаційні завдання з методик навчання освітніх галузей у початковій школі.

Охарактеризуйте структуру краєзнавчого куточка в початковій школі та наведіть приклади організації краєзнавчої роботи природничого змісту з молодшими школярами.

Розкрийте методику роботи над синонімами в початковій школі з наведенням прикладів їх вираження різними частинами мови.

На прикладі вивчення числа 7 розкрийте етапи вивчення нумерації в межах концентру «Десяток».

Опишіть методичні вимоги до організації кожного етапу екскурсії на уроках праці. Складіть план проведення екскурсії в їдальню для учнів 1-х класів.

Кваліфікаційні завдання з вибірових блоків поглибленого вивчення дисциплін

«Практична психологія»

Проаналізуйте ситуацію, визначте вид проблеми. Обґрунтуйте методи, які повинен обрати шкільний психолог для вирішення цієї ситуації. На які особливості розвитку мислення учнів повинен звернути увагу вчитель початкових класів

Шестирічній Наталочці запропонували вирішити задачу: «Летіли 4 пташки, сіли на дерева. Сіли по одній – одна пташка зайва, сіли по дві – дерев не вистачає. Скільки буде дерев?». Дівчинка декілька разів перечитала задачу, але не змогла її розв'язати. Тоді вчителька вирізала з паперу три дерева і чотири пташки. За допомогою дерев вона правильно і швидко вирішила задачу.

«Іноземна мова»

Навчання писемним видам продукування учнів початкової школи з іноземної мови. Наведіть приклади вправ з теми «Weather».

«Дошкільна освіта»

Методика ознайомлення дошкільників зі словом, реченням. Наведіть приклади дидактичних ігор і вправ на формування граматичної правильності мовлення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ

1. Бігич О.Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. 200с.
2. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А., Корчевська О.П. Методика викладання математики в початкових класах. Видання четверте, доп., перер., Тернопіль. 2016. 368 с.
3. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика навчання дітей рідної мови: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш / За ред А. М. Богуш. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
4. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. Київ : Видавничий дім "Слово", 2008. 440 с.
5. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах / А. М. Богуш, Н. Гавриш, Т. Хома. Київ : Видавничий дім "Слово", 2006. 304 с.
6. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник / А. М. Богуш, Н. І. Луцан. Київ : Видавничий дім "Слово", 2008. 256 с.
7. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, О. В. Саприкіна. Київ : Видавничий дім "Слово", 2009. 408 с.
8. Бондар В. І. Дидактика : підручник для студ. вищ. пед. навч. закладів / М-во освіти і науки України. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
9. Васютіна Т.М. Методичні орієнтири організації проектної діяльності учнів з природознавства у початковій школі. Початкова школа, 2015. № 11. С.50 – 54.
10. Васютіна Т.М. Методичні особливості проведення екскурсій з природознавства у початковій школі. *Початкова школа*, 2017. № 6.С.23 – 26.
11. Вашуленко М.С. Буквар: підруч. для 1 кл. закл. загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. I / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. Київ : Видавничий дім "Освіта", 2018. 112 с.: іл.
12. Вашуленко М.С. Буквар: підруч. для 1 кл. закл. загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. II / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. Київ : Видавничий дім "Освіта", 2018. 112 с.: іл.
13. Вашуленко М. С. Зошит для письма і розвитку мовлення. 1 клас. Ч. 4: У світі рідного слова / М.С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. Київ : Видавничий дім "Освіта", 2019. 48 с. : іл.
14. Вашуленко М.С. Навчання грамоти в 1 кл.: посібник для вчителя / М. С. Вашуленко. Київ : Видавничий дім "Освіта", 2018. 224 с.
15. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: навч.-метод. посібник. Київ : Освіта, 2006. 268 с.
16. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Частина 1 – Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г.; Частина 2 – Вашуленко О. В. Київ : Видавничий дім "Освіта", 2020. 160 с.
17. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Частина 1 – М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик; частина 2. Вашуленко О. В. Київ : Видавничий дім "Освіта", 2019. 144 с.
18. Вашуленко М. С. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик, О. І. Мельничайко / за ред. М. С. Вашуленка. Київ : Видавничий дім "Освіта", 2018. 192 с.
19. Веремійчик І.М. Методика трудового навчання в початковій школі : навч. посібник. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2004. 276 с.
20. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч.пос. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 112 с.

21. Вікова психологія: Хрестоматія : посібник / Л. В. Долинська, Т. М. Лисянська та ін. Київ. : Каравела, 2014. 488 с.
22. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Каравела, 2014. 400 с.
23. [Волкова Н.П.](#) Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. 2-ге вид., переробл., допов. Київ : Академвидав, 2007. 615 с.
24. Воронцова Т. та ін. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Алатон. 2019. 128 с. URL: http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit
25. Гільберг Т. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» /Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ: Генеза, 2020. 256 с.
26. Гільберг Т. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» /Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. Київ, Генеза. 2020. 240 с.
27. Гільберг Т., Тарнавська С. Організація освітнього процесу в 1-му класі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Початкова школа, 2018. №8. С. 36– 43.
28. Гуцало Е.У. Психологія вікового розвитку особистості. Навчально-методичний посібник. Кіровоград : поліграфічно-видавничий центр «Імекс LTD», 2010. 216 с.
29. Державна національна програма „Освіта”(Україна XXI століття) Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма, Заходи від 03.11.1993 № 896; Документ 896-93-п, чинний, поточна редакція - Редакція від 29.05.1996, <http://zakon.rada.gov.ua/go/896-93-%D0%BF>
30. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні URL: <http://osvita.kr-admin.gov.ua>
31. Державний стандарт початкової освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-П/> URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
32. Дронова О. О. Дитячий малюнок як засіб збагачення педагогічної компетентності батьків. Вісн. Пiудiв. держ. пед. ун-ту. Серiя: Педагогiчнi науки, Вип. 2. Глухiв : ГДПУ. 2003. С. 45-50.
33. Дубiнiна К.В. Вікова психологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий Дiм «Слово», 2017. 176 с.
34. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
35. Електронні версії підручників з ЯДС. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>
36. Євченко І.М. Проективні методики: з ким? навіщо? як? Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2017. 222 с.
37. Єременко О.Г. Організація математичної освіти дітей дошкільного віку засобами роботи з паличковими наборами Кюїзенера. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н. П. Тарнавської., Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.
38. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 112 с.
39. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності старших дошкільників. Методичний посібник. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2018. 160с.

40. Закон України «Про освіту» Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава [2745-VIII https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19)
41. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч.-метод. посіб. / В. Г. Гетта, Р. С. Гуревич, О. М. Коберник, А. І. Терещук, Г. В. Терещук. Умань : СПД Жовтий, 2008. 212 с.
42. Іщенко Л. В. Педагогічні технології супроводження процесу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навч. посібн. для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / укладач Л. В. Іщенко. Вид. 2-ге, перер. та доп. Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. 149 с.
43. Каніщенко А. П., Будна Н. О. Навчаємо дітей образного зв'язного мовлення. Т.: Навчальна книга – Богдан, 2012. 152 с.
44. Каніщенко А. П., Ткачук Г.О. та ін. Інтегрований курс. Українська мова з методикою навчання в початкових класах: підручник. К.: Промінь, 2008. 232 с.
45. Каніщенко А. П., Чабайовська М. І. Методика роботи над словом: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 168 с.
46. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2007. 296с.
47. Кміть О.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Конспект лекцій для студентів спеціальності 013 Початкова освіта, спеціалізації іноземна мова (англійська), освітній ступінь – магістр. Чернігів : ЧНПУ, 2017, 117 с.
48. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль: Астон, 2008. 287с.
49. Коваль Л.В., Скворцова С.О. Методика навчання математики: теорія і практика: Підручник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011. 414 с.
50. Колесник Н.Є. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 291 с.
51. Коновець С.В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва: монографія. Рівне : Волинські береги, 2009. 384с.
52. Консультативна психологія: підручник / І.С.Булах, В.У. Кузьменко, Е.О. Помиткін та ін. 2-ге вид. Доповнене. Вінниця : ТОВ «Нилан - ЛТД», 2015. 484с.
53. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (Міністерство освіти і науки України. Наказ від № 641 від 16 червня 2015 року) <http://osvita.ua/>
54. Копець Л.В. Психологія особистості: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
55. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами: навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Літера ЛТД, 2008. 416 с.
56. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: навч. посібник для студентів ВНЗ. Київ : Ельга, Ніка-центр, 2010. 400 с.
57. Котляр В. П. Основи художнього виховання дітей : навч. посібник. Донецьк : вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2010. 223с.
58. Котляр В. Ф. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 200 с.
59. Крижанівська Р. Навчання індивідуальне, зорієнтоване на особистість. *Дошкільне виховання*. 2015. №1. С.12–13.
60. Крутій К.Л. Планування освітньої роботи з дітьми дошкільного віку. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 48 с.
61. Кузьменко В. Індивідуалізація виховання і навчання. *Дошкільне виховання*, 2015. № 10. С.5–7.

62. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 128 с.
63. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватися: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. Київ : Світич, 2008. 203 с.
64. Луценко І. О. Теоретичні і методичні засади розвитку комунікативно-мовленнєвої сфери дитини. Від народження до 6 років : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 291 с.
65. Любарська Л.М., Резниченко М.І. Образотворче мистецтво. Київ : Форум, 2002.
66. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. Київ : Літера ЛТД, 2003, 104 с.
67. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку : науково-методичний посібник. Київ, 2008. 256 с.
68. Марусинець М.М., Мішкулинець О.О. Вікова і педагогічна психологія з основами психодіагностики: навчальний посібник. Київ : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 439 с.
69. Масол Л. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Шкільний світ*, 2002. № 9.
70. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
71. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
72. Масол Л., Белкіна Е. Мистецтво: Підручник для 3-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Видання 2-ге, доповнене і перероблене. Київ : Адеф-Україна, 2004. 152 с.: іл.
73. Методика викладання української мови: навчально-методичний посібник. Коваль Г. П., Деркач Н. І., Захарчук З. О., Іванова Л. І. Рівне: 2002. 113 с.
74. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: Підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька та ін. Київ : Лунвіт, 2002, 328 с.
75. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посіб. для вчителів / Л. Масол [О.Гайдамака, Е.Белкіна та ін.]. Харків : Веста: Видавництво „Ранок”, 2006. С.7-25.
76. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів (за ред. М. І. Пентилюк). К.: Ленввіт, 2000. 264 с.
77. Методика навчання української мови: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів (за наук. ред. М. С. Вашуленка). К.: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
78. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навч. посіб. / В. В. Бербец, Н. В. Дубова, О. М. Коберник, Т. В. Кравченко, В. К. Сидоренко, А. І. Терещук. Умань : СПД Жовтий, 2008. 216 с.
79. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. 5.вид., доп. і перероб. Київ, 2007. 656 с.
80. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. <http://zakon4.rada.gov.ua/>
81. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): Навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2008, 285 с.
82. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Упорядники : Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. / Міністерство освіти і науки України. 2016. С. 14: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
83. Павелків Р. В. Вікова психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 2-ге, стер. Київ : Кондор, 2015. 468 с.
84. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

85. Подоляк Л. Г. Основи вікової психології : навч. посібн. Київ : Главник, 2006. 112 с.
86. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2010. 330 с.
87. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібн для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академ видав, 2004. 456 с.
88. Початкова дизайн-освіта: готовність учителя до художньої праці з обдарованими учнями: монографія. Київ : ТОВ «Інформаційні системи». 2010. 392 с.
89. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах: посіб. вид. 2-е. (Кол. авторів під курівн. С.Ю. Ніколаєвої), Київ: Ленвіт, 2004, 360 с.
90. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2013, 208 с.
91. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі: навч.-метод. посібник. 2-е вид., доп. Тернопіль: Навчальна книга –Богдан, 2001. 216 с.
92. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2002. 270 с.
93. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. К. : Освіта, 2007. 332 с.
94. Савченко О. Я. Українська мова та читання: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
95. Савченко О. Я. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
96. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. навч. посіб. 3-тє видання, перероблене, доповнене (ВЦ “Академія”). Київ : Альма-матер, 2017. 384 с.
97. Скворцова С. Логіко-математична компетентність дитини: наступність дошкілля і школи Дошкільне виховання. 2011. № 5. С. 13.
98. Скворцова С.О. Методична система навчання розв’язування сюжетних задач учнів початкових класів: Монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 696 с.
99. Скворцова С.О. Сюжетні задачі на процеси. Київ: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
100. Скворцова С.О. Сюжетні задачі, що містять сталу величину: 3-4 класи. Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
101. Скворцова С.О., Гаєвець Я.С. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв’язувати сюжетні математичні задачі: монографія. Харків: «Ранок-НТ», 2013. 332 с.
102. Співак Л.М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: Навч. посібн. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2011. 224 с.
103. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон : Айлант, 2012. 386 с.
104. Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія. Практикум : навч. посіб. Київ : Каравела, 2012. 448 с.
105. Сухорукова Г.В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / О.О.Дронова, Н.М.Гологай, Л.А.Янцур. Підручник. За загред. Г.В. Сухорукової. Київ : Видавничий Дім "Слово", 2010. 350 с.
106. Сучасні Програми розвитку дітей. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
107. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. навч.-метод. посібн. Част. І. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка. 2013. 76 с.
108. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень: навч. посіб./упоряд.:Т.М.Дорошенко, В.В.Мацько. Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 96 с.
109. Терлецька Л. Г. Вікова психологія і психодіагностика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Слово, 2013. 606 с.

110. Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників для занять художньою практикою та образотворчим мистецтвом. *Дошкільне виховання*. 2002. № 11. С. 28-31.
111. Типові освітні програми Нової української школи для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. К.: Видавництво «СВІТОЧ», 2019. 336 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
112. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання: навч. посіб. Київ : РННЦ „Дініт”, 2000. 248 с.
113. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2016. 123 с.
114. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2009. 559 с.
115. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти: посіб. для вчителя. [Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та ін.]. Київ : Педагогічна думка, 2010. 232 с.
116. Хорунжий В.І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання. Тернопіль.: «Астон», 2003. 220 с.
117. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр / М.І.Чабайовська // навч. посібник: вид. 2-е, доповн. і переробл., гриф „Схвалено Міністерством освіти і науки України” (лист №14.1/12-Г-194 від 01.04.2015 р.). Тернопіль: Мальва – ОСО, 2018. 116 с.
118. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Українська мова та читання. Зошит для діагностичних робіт. 3 клас : навч. посібн. для учнів / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко. Тернопіль: Астон, 2020. 36 с.
119. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 1). Тернопіль : Астон, 2020. 160 с.
120. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). (Частина 2). Тернопіль : Астон, 2020. 160 с. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271).
121. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Українська мова "Я навчаюся писати". Зошит для письма і розвитку мовлення. 1 клас (у 2-х частинах / М. Чабайовська, Н. Омельченко, В. Синільник: схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти МОН України (лист ДНУ "ІМЗО" від 27. 06. 2019 № 22.1/12-Г- 488). К. : Грамота, 2019. 1 частина – 64 с.; 2 частина – 64 с.
122. Чабайовська М. І., Шароварко С. М. Українська мова та читання. Зошит з розвитку мовлення для 3 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко. Тернопіль : Астон, 2020. 64 с. : іл. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (Лист ІМЗО від 18. 06. 2020 № 22.1/12-Г-369).
123. Чабайовська М. І., Шароварко С. М., Кархут О. І. Аудіювання на уроках літературного читання. 2-4 класи : збірник текстів для аудіювання : методичний посібник для вчителя / М. І. Чабайовська, С. М. Шароварко, О. І. Кархут (схвалено для використання в закладах загальної середньої освіти комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки (лист ІМЗО від 21.06.2018 р. № 22.1/12-Г-416). Тернопіль : Астон, 2019. 80 с.
124. Чен Н.В., Малиніна І.О., Голубев В.В. Образотворче мистецтво. Харків: Скорпіон, 2003.

125. Шутяк В.Г. Методика трудового навчання в початкових класах: навч. пос. для студентів вищих навч. закл. Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2001. 278 с.
126. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. пед. спец. вищ. навч. закл. Київ : Либідь, 2003. 560 с.
127. Янковська І.М. Формування у молодших школярів умінь організовувати художню діяльність з образотворчого мистецтва : навч.-метод. посіб. для вчит. початк. класів та образотв. мистец. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 201 с.